

Protokoll Årsmøte 15.06.2017 Leirfjord.

Tilstede: Jann Arne Løvdal, Bård Anders Langø, Ivan Haugland

Fraværende: Bjørn Ivar Lamo, John Erik Johansen, Arnt Frode Jensen.

Ivan Haugland møtte med fullmakt fra Arnt Frode Jensen (vedlagt referat)

Sak 1. Valg av møteleder

Ivan Haugland ble valgt

Sak 2. Valg av to protokollunderskrivere

Jann Arne Løvdal og Bård Anders Langø ble valgt

Sak 3. Godkjenning av innkalling og sakliste

Innkalling og sakliste ble enstemmig godkjent

Sak 4. Godkjenning av årsmelding 2016

Fremlagte årsmelding ble enstemmig godkjent.

Sak 5. Godkjenning av regnskap og revisjonsmelding 2016

Fremlagte regnskap og revisjonsmelding for 2016 ble enstemmig godkjent.

Sak 6. Handlingsplan 2017

Fremlagte handlingsplan for 2017 ble enstemmig godkjent.

Sak 7. Budsjett 2017

Fremlagte budsjettforslag for 2017 godkjennes.

Sak 8. Valg

På valg er styrets leder.

Bjørn Ivar Lamo ble enstemmig gjenvalgt som styrets leder.

Sak 9. Innkomne saker

Ingen innkomne saker.

Sign. protokoll

Jann Arne Løvdal

Ivan Haugland
Referent: Ivan Haugland

Bård Anders Langø
Bård Anders Langø





Friluftsrådene Landsforbund

Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA

www.friluftsrad.no

Tlf 6781 5180, E-post post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

Til møtende styremedlemmer:

(Steinar Saghaug, Kolbjørn Pedersen, Ingvil Grytli og Tor Arild Bakke)

Kopi: styremedlemmer og varamedlemmer med forfall, medlemsfriluftsråd, FL adm

Deres ref:

Vår ref:

Dato: 14. november 2017

SAKER

STYREMØTE 21.-22. NOVEMBER

Vertskap Fjordkysten Friluftsråd

Sak 49/17 GODKJENNING AV PROTOKOLL FRA STYREMØTE 24.-25.8.17
Protokoll utsendt tidligere.

Forslag til vedtak

Protokoll fra styremøte 24.-25.8.17 godkjennes.

Sak 50 /17 STATUS ARBEIDSPROGRAM
Vedlegg: Tabelloversikt med status.

Forslag til vedtak:

Status arbeidsprogram tas til orientering.

Sak 51 /17 REGNSKAPSOVERSIKT OG PROGNOSE 2017
Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes 14.11.17
Regnskap per 18.10. og prognose,
Prognose med prosjektoppstilling

Forslag til vedtak:

Regnskapsstatus og prognose 2017 tas til orientering.

Sak 52 /17 SØKNADER 2018 – PRIORITERINGER OG FULMAKT
Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes

Forslag til vedtak:

1. Administrasjonen har fullmakt til å søke tilskudd til FL og fellessatsinger i friluftsrådene i samsvar med oppstillingen i notatet, og oppfordres til å vurdere ytterligere tilskuddsmuligheter.
2. Styret slutter seg til foreslåtte prioriteringer og kriterier for fordeling av midler mellom friluftsrådene.

Sak 53/17 DEPARTEMENTSTILHØRIGHET FRILUFTSLIV
Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes

Forslag til vedtak:

FL legger synspunktene i notatet til grunn for FLs standpunkt til eventuelle drøftinger av friluftslivets departementstilhørighet.

Sak 54/17 LEDERSAMLING 2018 – OPPLEGG

Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes

Forslag til vedtak:

Styret gir administrasjonen fullmakt til å invitere til og fastsette opplegg for ledersamling i samsvar med momenter i notatet og styrets innspill.

Sak 55 /17 ÅRSMØTE 2018 – OPPLEGG OG INNKALLING

Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes

Forslag til vedtak:

Styret innkaller til årsmøte torsdag 14. juni, kl 16.00- 19.00 i Alta.

Sak 56/17 STATSBUDSJETT 2019

Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes

Forslag til brev til Klima- og miljødepartementet om friluftsliv i statsbudsjettet for 2019.

Forslag til vedtak:

Styret slutter seg til foreslått brev om friluftsliv i 2019 budsjettet.

Sak 57/17 REGISTRERING AV STIER, TURVEGER OG TURRUTER M.V. I KARTBASEN

Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes 12. november 2017

Forslag til vedtak:

FL oppfordrer medlemsfriluftsrådene til å følge Manualen for Turskiltprosjektet og Merkehandboka (2018) i alt arbeid med synliggjøring av stier, turveger, turruter m.v. herunder registrering i Kartverkets baser. Når FL tildeler midler er dette et vilkår for tildelinga.

Sak 58 /17 NY MEDLEMSKommUNE I FINNMARK FRILUFTSRÅD – TILSKUDD

Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes

Søknad fra Finnmark Friluftsråd

Forslag til vedtak:

Finnmark Friluftsråd gis ekstra tilskudd av administrasjonsstøtte med kr 10.000 for Lebesby som ny medlemskommune. Tilskuddet dekkes av avsatte midler til nye medlemskommuner og friluftsråd.

Sak 59/37 FRILUFTSRÅDENE 2037

Vedlegg: Notat fra Morten Dåsnes 14.11.2017

Notat med momentliste fra ansattesamling.

Forslag til vedtak:

Administrasjonen utarbeider et notat om Friluftsrådene 2037 på bakgrunn av saksframlegg og styrets synspunkter og saken tas opp som drøftingssak på ledersamlinga 2018. Siktemålet er at drøftingen danner grunnlag for tilsvarende debatter i medlemsfriluftsrådene og utgjør et grunnlag for arbeid med neste prinsippprogram.

Sak 60 /17 INFORMASJONSSAKER

Saken settes opp til sist i sakspapirene etter tidligere ønske fra styret. Daglig leder mener imidlertid at flere av informasjonssakene kan ha betydning for vedtakssakene, og foreslår at informasjonssakene behandles først denne gangen

- a) Styresammensetning etter fritak Liv Kari Eskeland. Notat fra Morten Dåsnes vedlagt.
- b) Arbeid med budsjettet for 2018. Friluftsliv-Info og notater til budsjettøringar vedlagt. Muntlig informasjon om møter og kontakt med politiske partier og enkeltrepresentantar.
- c) Forvaltningsløsning med TellTur og Stedsbasert læring, og arbeid med GodTur. Notat fra Asgeir Knudsen vedlagt.
- d) Turportal – brev fra DNT, FLs svarbrev og notat fra Asgeir Knudsen vedlagt.
- e) Felles innspill til regjeringserklæring fra Norsk Friluftsliv, DNT og FL. Vedlagt.
- f) Møte Norsk Friluftsliv, DNT og FL 18.9.17. Muntlig v Saghaug
- g) Møte med styret i Norsk Friluftsliv 19.10.17. Muntlig v Saghaug
- h) Brev fra Kulturdepartementet om spillemidler til friluftslivsaktivitet for barn og unge – Oslofjordens friluftsråd tilskuddsberettigede. Brev vedlagt.
- i) Personvern og datalagring. Notat fra Asgeir Knudsen vedlagt.
- j) Høringsuttalelse til Landbruks- og matdepartementet om forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggende kommuner. Vedlagt.
- k) Høringsuttalelse fra Norsk Friluftsliv, DNT og FL om Nasjonale retningslinjer for treårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Vedlagt.
- l) Invitasjon til seminar om deltakelse i friluftsliv for barn og unge i lavinntektsfamilier 11.1.18. Vedlagt.
- m) Referat fra oppstartsmøte STI-konferansen 2019. Vedlagt
- n) Innspill fra Norsk Friluftsliv, DNT og FL til «Fagfornyelsen – andre runde innspill til kjerneelementer i skolefagene». Innspillskjemaet er på ca 20 sider og vedlegges ikke, men sendes om noen ønsker det.
- o) Innspill fra DNT og FL til Representantforslag om å innføre en ordning som sikrer elever på 1.-10. trinn en fysisk aktivitet hver dag. Vedlagt.

Eventuelle andre referatsaker

Forslag til vedtak:

Informasjonssakene tas til orientering

EVENTUELLE ANDRE SAKER

For
Friluftsrådene Landsforbund
Steinar Saghaug (S)
Styreleder


Morten Dåsnes
Daglig leder

ARBEIDSPLAN 1.5.17 – 30.4.18

Vedtatt på årsmøte 9. juni 2017

Arbeidsprogrammet bygger på FLs prinsipprogram 2014 – 2019 og Kommunikasjonsstrategi.

1. PRIORITERTE OPPGAVER I ÅRSMØTEPERIODEN

Endringer i status oppfølging etter sist styremøte er skrevet inn med **feit skrift**.

Vi lister her opp prioriterte oppgaver som er spesielle for kommende årsmøteperiode.

	Arbeidsplan	Status og oppfølging
1.1.	FL skal medvirke aktivt til at regjeringens handlingsplan for friluftsliv blir et konkret dokument for fremme av friluftsliv.	Samarbeid DNT og NF – tema på møte? Konkretisert i hovedpunkter Tema møte Lunde 8.8.17 Ønsker drøftingsmøte med KLD før ferdigstilling – møte 25.9.17 Bruke innspillet vårt i arbeid med statsbudsjett 2018. Grunnlag for innspill regjeringserklæring.
1.2.	FL skal bidra til å sette friluftsliv på dagsorden i valgkampen og overfor Storting og regjering etter valget, med mål om å styrke friluftslivsarbeidet og øke bevilgningene til friluftsmål.	Spørsmål til partiene Gjennomgang partiprogram Frilufts-info 2/17 Bruk av FB og nettside
1.3.	FL skal sammen med Innovasjon Norge og DNT stå for revisjon av Merkehandboka med sikte på ferdigstilling i løpet av 2018, og slik at Merkehandboka blir brukt som standard for tilrettelegging, skilting og merking av turruter.	Arbeidet er i gang
1.4	FL skal fullføre arbeidet med revisjon av «Læring i friluft».	Arbeidet er godt i gang. Kan bli forsinket pga av skifte av medarbeider. Må vurdere plattform og utvikling av «stedsbasert læring» - Naturfagsenteret avslutter samarbeid. Mesteparten av faglig innhold ferdig.
1.5.	FL skal lansere nye nettsider på ny plattform.	Lansert primo september Arbeidet med innhold videreføres
1.6.	FL skal arbeide for økt utbredelse av Friluftsskolen, og har som mål at det arrangeres 200 Friluftsskoler i 2017 og planlegges 250 Friluftsskoler i 2018.	Følge opp eksisterende rutiner Prioritere spillemidler i 2018 Erfaringsseminar Drøfte med DNT «huller» Norgeskartet Ta opp videre samarbeid Sparebankstiftelsen – positivt møte Godt erfaringsseminar 26.10. Enkelte friluftsråd har mange avlyste

		friluftsskoler slik at målet om 200 i 2017 ikke nås.
1.7.	FL skal utvikle digital, kartbasert forvaltningsløsning for intern forvaltning av friluftsrådernes arbeid med områder, stier og annen kartfesta aktivitet, og som basis for informasjon på publikumsretta turportal.	Avtale med Avinet inngått. 22 av medlemsfriluftsrådene deltar på større eller mindre deler Uavklart om samarbeid med DNT / Ut.no
1.8.	FL skal være en pådriver for utvikling og geografisk utviding av skjærgårdstjenesten slik at den ivaretar oppgaver i arbeidet mot marin forurensning og herreløst avfall i tillegg til primæroppgaver med forvaltning av friluftslivsområder.	Tema møte Lunde 8.8. Dialog med friluftsråd Møre og Romsdal, og dels Trondheimsregionen og Nordland. Videreføres. Kontakt med Vestlandsrådet.
1.9.	FL skal sammen med DNT arbeide for en «nasjonal dugnad» for registrering av stier i kartbasen (DOK), som grunnlag for å fremme friluftsliv, ivareta stier i plansammenheng og som bidrag til trygg ferdsel.	Er i gang med registrering kyststier. God kontakt Kartverket Kartlegger friluftsrådernes kapasitet og kompetanse
1.10	FL skal arbeide for at flere kommuner blir medlem i interkommunale friluftsråd, og har som mål at det dannes minst ett nytt friluftsråd og blir minst 10 nye medlemskommuner i årsmøteperioden.	Følger positivt og aktivt opp de henvendelser vi får. I høst kontakt følgende steder: Sogn og Fjordane; Nordfjord / utviding Fjordkysten Midt-Telemark Hamarregionen Samt samtaler Trøndelag, Buskerud, Oppland og Romerike

2. Basisoppgaver

FL har en rekke faste oppgaver som må ivaretas hvert år.

2.1. Styret og administrasjon:

- Sekretariat for årsmøtet og styret
- Budsjett og regnskap
- Delta i relevant samarbeid med myndighetene (bl.a. Klima- og Miljødepartementet, Kulturdepartementet, Miljødirektoratet, Helsedirektoratet og Statskog) og friluftslivsorganisasjoner (bl.a. Norsk friluftsliv og Den Norske Turistforening).
- Delta i relevante styreverv og prosjekt (Hold Norge rent, Kystleden, Forum for natur og friluftsliv, PEFC skogsertifisering, FSC skogsertifisering, Av og til, Nordisk samarbeid, Den naturlige skolesekken/Forum for friluftsliv i skolen, Samarbeidsforum friluftsliv)

Punktet følges opp som en del av vår ordinære virksomhet. Ingen spesielle kommentarer.

2.2. Serviceorgan for medlemsfriluftsråd

- Oppfølging i faglige og administrative saker
- Søke, fordele, følge opp og rapportere midler til fellestiltak (Spillemidler friluftaktivitet, Læring i friluft, Friluftsliv og folkehelse, Friluftsliv for mennesker med innvandrerbakgrunn, Extra-midler)
- Ansattesamling, ledersamling og andre fagsamlinger etter behov

Punktet følges opp som en del av vår ordinære virksomhet.

Vil gjennomføre en oppfølging av prosjektmidler der vi ikke har fått oppstartmelding i løpet av august. Og innhente rapporter alle Friluftsskoler som er arrangert.

Ansattesamling gjennomført 19-21.9 med Salten Friluftsråd som vertskap med 35 deltakere fra 23 friluftsråd (i tillegg 5 fra FL).

Samling for nye daglig ledere oa nytilsatte 25.10 – 5 deltakere

Særskilt behov for oppfølging i forbindelse med nye nettsider.

2.3. Friluftspolitisk arbeid

- Statsbudsjettet – rammevilkår for friluftsliv
- Høringsuttalelser og oppfølging relevante lovsaker og stortingsmeldinger

Deltatt i budsjettføring Finans-, Energi- og miljø-, Helse- og omsorg-, Kultur- og familie, Transport og kommunikasjonskomiteen. Notat til Utdannings- og forskningskomiteen. Direkte kontakt med KrF, V, A og SV. Møte H 23.11.

Følger opp med høringsuttalelser i relevante saker og etter kapasitet, jf referatsakene.

2.4. Friluftsfaglig arbeid

FL skal ha høy friluftsfaglig kompetanse, være informert om relevant forskning og følge opp medlemsfriluftsrådene faglige arbeid.

- Allemannsretten,
- Planarbeid, kartlegging og verdsetting av friluftsområder, turruteplaner, sikring
- Tilrettelegging, herunder skilting og merking og STIsatsing
- Drift og forvaltning av friluftsområder
- Informasjons- og aktivitetstiltak
 - Læring i friluft
 - Folkehelse i friluft
 - Friluftsskoler
 - TellTur/Turkassetrim

Punktet legges til grunn for og følges opp som en del av vår ordinære virksomhet.

Del av vurderingene ved nytilsetting medarbeider.

2.5. Informasjon

- Arbeid med FLs egne informasjonskanaler (nettside, Facebook, Twitter, Godtur, Friluftsliv-Info, Magasinet friluftsliv, årsmelding, brosjyrer og rapporter)
- Informasjon til media om nyheter og tiltak i FL og medlemsfriluftsrådene

Punktet legges til grunn for vår ordinære virksomhet.

3. Nye tiltak utenom arbeidsprogram

3.1. Læringsopplegg høsting

Oppdrag for Miljødirektoratet med frist 1. desember. Uføres i samarbeid med Salten Friluftsråd og Polarsirkelen Friluftsråd og med to forfattere på engasjement. Stramt tidsopplegg – som vi klarer.

3.2. Forberede konferanser 2019

- a) Oppstartsmøte STI-konferanse i Bergen mars 2019 gjennomført 2.11.
- b) Oppstartsmøte Landskonferanse i Trondheim 2019 planlegges.

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
14. november 2017

REGNSKAPSOVERSIKT OG PROGNOSE 2017

Regnskapsoversikt og prognoser er ikke så gjennomarbeide som vanlig, pga sjukmelding hos regnskapsansvarlig.

Inntekter

Det aller meste av inntekter er mottatt i samsvar med revidert budsjett og prognose på sist styremøte.

For «bruk avsetninger» er det nå grunnlag for å legge fram mer detaljert prognose for en del tiltak, mens bl.a. Friluftsskole og fordeling spillemidler på Friluftsskole og andre aktivitetstiltak ikke er endelig avklart. Det har imidlertid ingen betydning for resultatet siden bruk avsetninger balanserer mot tilsvarende utgifter.

For forvaltningsløsning, stedsbasert læring, Telltur og Turportal innebærer avtaler med Avinet at halvparten av engangskostnadene betales i 2017, og den andre halvparten ved levering i 2018. Det er regna med 500.000 i bruk av avsatte midler under Turportal, Forvaltningsløsning m.v. og 400.000 er en konkret forpliktelse i 2018. Statskog vil antakelig dekke halvparten av engangsinvesteringene til Turportal.

For bruk av midler til nye friluftsråd og medlemskommuner ligger det an til bruk av 30.000 jf sak 58/17. Det arbeides for etablering av flere nye friluftsråd, men er ikke realistisk at noen kommer i aktivitet i 2017 og trenger midler i år.

Det var tidligere antatt at STIkonferansen ville gå med et mindre underskudd, og bruk av overskuddet fra STIkonferansen i 2015, men det ser nå ut til å bli et lite overskudd som kan legges til en grunnkapital for STIkonferansen 2019.

Utgifter

Prognose lønnsutgifter er ca 175.000 høyere enn forrige prognose. Drøyt halvparten av beløpet skyldes at vi i halvannen måned har vært 5 ansatte slik styret tidligere er informert om. Det er knytta usikkerhet til endelige pensjonskostnader.

Vi har nå en lengre sjukmelding pga hofteoperasjon som vil gi noe refusjon av sjukepenges som ikke er tatt med i prognosen.

For øvrige driftsutgifter som kontorleie, reiser, møter m.v. er det ikke vesentlige avvik i forrige prognose.

Det er brukt av midler til folkehelse og læring i friluft til ansattesamling – begge var tema på ansattesamlinga og det er rimeligere løsning enn egne samlinger.

Resultat

Prognosen tilsier et underskudd på ca 127.000. Styret blei varsla om underskudd i forbindelse med tilsetting som førte til at vi var 5 ansatte i halvannen måned.

Det er en rekke prosjekter og den løpende drifta i FL som skal fullføres fram til årsskiftet. Det er mindre usikkerheter knytta til de fleste budsjettpostene. De fleste år har det vist seg at vi har vært forsiktige i prognosene og sluttresultatet har blitt mer positivt enn forutsatt. Men hvis alle usikre faktorer skulle slå ut negativt, vil det bli et større underskudd.

Regnskap per 18.10.17 og prognose for 2017

Drift	2016	Budsjett 2017	Revidert B 2017	15.08.2017	18.10.2017	Prognose 2017
Inntekter						
Kontingent	1 401 202,00	1 450 000	1 500 000	1 441 848	1 441 848	1 519 000
Adm støtte	12 600 000,00	12 650 000	12 650 000	12 675 000	12 675 000	12 675 000
Prosjekttilskudd FL	949 500,00	1 075 000	775 000	885 500	1 035 500	1 235 000
Prosjekttilskudd andre	17 170 000,00	20 000 000	18 177 000	15 440 000	15 640 000	15 640 000
Konferanseavgift	1 040 976,00			536 697	536 697	537 000
Egne tiltak	253 458,00	650 000	716 000	30 728	225 750	416 000
Bruk avsetning	533 400,25	300 000	3 013 000	260 445	360 445	2 166 000
SUM	33 948 536,25	36 125 000	36 831 000	31 270 218	31 915 240	34 188 000

Utgifter

Lønn m.v. og sosiale utgifter	3 008 559,00	3 050 000	3 065 000	1 806 178	2 471 330	3 252 000
Lønn andre	32 505,00	100 000	5 000	11 190	11 190	18 000
Kjøp tjenester				186 052	286 621	575 000
Kurs, møte og reiseutgifter	1 487 685,21	1 000 000	1 120 000	738 032	905 610	1 167 000
Kontorutgifter	406 994,88	400 000	400 000	323 220	398 765	403 000
Informasjon, prosjekt	408 691,60	400 000	2 180 000	572 638	639 880	1 719 000
Prosjekttilskudd friluftsråd	14 683 229,00	20 000 000	18 837 000	8 306 000	12 772 415	16 220 000
Adm støtte friluftsråd	9 790 000,00	9 820 000	10 415 000	10 225 000	10 225 000	10 430 000
Adm støtte nye fr/kommuner	275 000,00	300 000	300 000	10 000	20 000	30 000
Diverse	1 319 445,75	100 000	585 000	260 560	272 167	563 000
SUM	31 412 110,44	35 170 000	36 907 000	22 438 870	28 002 978	34 377 000

Driftsresultat	2 536 425,81	955 000,00	-76 000	8 831 348	3 912 262	-189 000
Finansinntekter	109 528,31	100 000	110 000	48 317	83 000	90 000
Tap på fordringer	0,00	0	0	0	0	5 000
Finanskostnader	4 133,71	5 000	5 000	6 970	7 996	10 000
Sum finansinntekt/kostn	105 394,60	95 000,00	105 000	41 347	75 004	75 000
Sum drift og finans	2 641 820,41	1 050 000,00	29 000	8 872 695	3 987 266	-114 000
Avsetning	2 577 234,84	600 000	0			-13 000
Årsresultat	64 585,57	450 000	29 000			-127 000
SUM	33 948 536,25	36 125 000,00	36 831 000			34 162 000

Balanse	2016
----------------	-------------

Aktiva

Kundefordringer	152 413,50
Dnb, foliokonto	123 282,00
KLP kapitalkonto	6 100 686,50
DnB Dep. Konto husleie	111 086,93
Skattetrekkskonto	140 357,43
DNB kapitalkonto	37 894,49
Sum eiendeler	6 665 720,85

Passiva

Skyldig skattetrekk	116 534,00
Skyldig arbeidsgiveravgift	133 914,80
Skyldig feriepenger	262 562,00
Annen kortsiktig gjeld	378 999,43
Avsetning	4 339 020,59
Egenkapital	1 434 689,23
Sum egenkapital og gjeld	6 665 720,05

PROGNOSE per medio oktober 2017

	2015	2016	2017	2017	PROGNOSE per medio oktober 2017																			
	Regnskap	Regnskap 2	Årsmøte budsjett	revidert	Basis	Adm støtte	Ansatte anlegg	Kystfogd ruppe	STI- konferans	Kjart det går	Minoritet	Friidrifts- skolen utstyr	Friidrifts- skolen	Lær i friluft	Følge- hjelp	Extra midler	UDI barn i nootrak	Tell Tur	Nett- side	Tur- portal	Splille- midler aktivitet	Splille- midler anlegg	Rasting	SUM
Tekst																								
Læntekter																								
Kontingent	1 304	1 411	1 450	1 500	1 519																			1 519
Adm støtte	11 207	12 600	12 650	12 650	2 035	10 440														200				12 675
Prosjekttilsk, FL	1 414	950	1 075	775			39	100	100	10	40		110	211	110	15							500	1 235
Prosjekttilsk, andre	15 223	17 170	20 000	18 177						100	1 960			2 080	2 545	155	400					7 400	1 000	15 640
Egne tilsk	699	1 294	650	716	108		94		567					120					64					953
Brak avsetn	377	534	300	3 013		20		25	-	18	70	920		431	40				60	282	300			2 166
Rensier	88	110	100	110	90																			90
SUM	30 312	34 069	36 225	36 941	3 752	10 460	133	125	667	128	2 070	920	110	2 842	2 695	170	400	60	346	500	7 400	1 000	500	34 278
Utgifter																								
Lønn m.v egne	2 433	2 975	3 065	3 065	2 828			25	75	10	20			209	50	15							20	3 252
Lønn andre	70	33	5	5	6								2										-	18
Kjøp tjenester							8		30				197										300	575
Kurs, møte, reise	990	1 488	1 000	1 120	351		125	45	478		10		35	31	50				12				30	1 167
Konferans	500	407	400	400	375				8			-	20											403
Info og prosjekt	603	408	400	2 180	229			30	40				53	303	10			60	334	300			150	1 719
Prosjekttilskudd	15 183	14 683	20 000	18 837						118	2 030	430		2 102	2 585	155	400					7 400	1 000	16 220
Adm støtte	8 870	9 790	9 820	10 415		10 430																		10 430
Adm støtte nye	100	275	300	300		30																		30
Diverse	135	1 319	100	585	35			25	13															563
Finansutgifter	7	4	5	5	15							490												15
SUM	28 891	31 382	35 095	36 912	3 879	10 460	133	125	654	128	2 070	920	110	2 842	2 695	170	400	60	346	500	7 400	1 000	500	34 392
Avsetning	1 278	2 577	600	-					13															13
Sum	30 169	33 959	35 695	36 912	3 879	10 460	133	125	667	128	2 070	920	110	2 842	2 695	170	400	60	346	500	7 400	1 000	500	34 405
Resultat	143	110	530	29	(127)				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(127)
Kontrollsum	30 312	34 069	36 225	36 941	3 752	10 460	133	125	667	128	2 070	920	110	2 842	2 695	170	400	60	346	500	7 400	1 000	500	34 278

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
13. november 2017

FELLESSATSINGER OG ØKONOMISKE MIDLER GJENNOM FL I 2018

Bakgrunn

FL ønsker å gi medlemsfriluftsrådene mest mulig forutsigbare rammer når det gjelder midler som fordeles via FL. Vi sendte derfor et brev til medlemsfriluftsrådene 20. oktober d.å. der vi redegjorde for hvilke fellessatsinger vi tar sikte på å sende søknader om midler til og hvilke kriterier vi vil legge til grunn for fordeling av midlene. Det er ikke foreslått vesentlige endringer i forhold til i fjor.

Friluftsrådene fikk frist til 7. november om å komme med eventuelle kommentarer. Det er ikke mottatt forslag om endringer. Noen friluftsråd har meldt aktivt tilbake at de synes dette er greit, og gitt støtte til at vi holder fast ved de samme fellessatsingene som inneværende år.

På denne bakgrunn legges saken fram for styret for å stadfeste overfor medlemsfriluftsrådene de rammer og kriterier som gjelder, og for å gi administrasjonen nødvendige fullmakter til å søke midler.

Administrasjonsstøtte

Det blei foretatt endringer i de faste satsene i fjor, og FL har ingen planer om å gjøre endringer i verken satser eller kriterier for fordelinga i 2018. Forslaget til statsbudsjett innebærer en økning på 800.000. Det tilsvarer omtrent behovet for midler til de tre friluftsrådene som er etablert etter sist økning av totalbeløpet.

Læring i friluft

FL har i en årrekke hatt dette som fellessatsing og søkt midler på vegne av medlemsfriluftsrådene fra både Miljødirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Vi mener at vi gjennom dette får størst mulig samla tilskudd til dette arbeidet og forutsigbarhet i tilskudd til friluftsrådene. FL vil også for 2018 søke om felles midler til Læring i friluft. Midler fra Kunnskapsdepartementet/Utdanningsdirektoratet er usikre.

På dette grunnlag legger vi opp til at følgende tiltak prioriteres ved fordeling av de tilskuddsmidler vi mottar fra Miljødirektoratet i 2018:

- Lærende nettverk, der det gjennom forpliktende samarbeid skjer utviklingsarbeid i barnehage, skole og SFO og forankra i planer der.
- Kurs og opplæring i bruk av Stedsbasert læring (SL), gjerne som del av lærende nettverk.
- Kurs og opplæring i bruk av nytt opplegg «Høsting», gjerne som del av lærende nettverk.

I tillegg vil vi i den grad vi har midler støtte:

- Utvikle opplegg i samarbeid md barnehage, skole eller SFO som har allmenn interesse og spre oppleggene videre (f.eks. ved bruk av SL).
- Kurs og seminar som øker personalets kompetanse innen «Læring i friluft» (bruk av uteområder, læringsmetoder, friluftsliv, natur og lek).
- Klasseveiledning som bidrar til at skolene gir et tilbud til elevene som de selv ikke har kompetanse på. Forutsettes at veiledningen gis slik at skolene selv i størst mulig grad kan gjennomføre opplegget på egen hand senere.

Vi vil også søke Utdanningsdirektoratet om midler og med forbehold om hva som kommer i endelig utlysning av midler, vil vi prioritere:

- Tiltak som kan bidra til å nå sektormålene for grunnopplæringa
- Tiltak som bruker fysisk aktivitet og/eller samarbeidsoppgaver for å stimulere til godt og inkluderende læringsmiljø.

FL vil i tillegg bruke av midlene til felles satsing og skolering:

- Markedsføring av Stedsbasert læring og Høstingsopplegg.
- Fellessamling Læring i friluft, herunder kurs stedsbasert læring.

Friluftsliv og folkehelse

Helsedirektoratet hadde tidligere en tilskuddspost til fysisk aktivitet i et folkehelseperspektiv der nasjonale organisasjoner kunne søke og FL søkte på vegne av medlemsfriluftsrådene. Vi utvikla et konsept bygd på samarbeid mellom friluftsråd og kommunenes frisklivssentraler eller andre folkehelseansvarlige (omfattende møterunde der vi møtte ca 100 kommuner). Vi har videreført en fellessatsing friluftsliv og folkehelse forankra i samarbeid friluftsråd og frisklivssentral eller andre folkehelseansvarlige i medlemskommunene. Vi vil videreføre dette. Forankring i frisklivssentraler eller andre folkehelseansvarlige i medlemskommunene presiseres for disse midlene. Vi vil vektlegge:

- konkrete tiltak som innebærer friluftslivsaktivitet og/eller -opplevelser
- tiltak som går over flere ganger
- har lite aktive (inaktive) som tydelig målgruppe

Tiltakene skal skje i samarbeid med kommunenes frisklivssentraler eller folkehelseansvarlige, men det må være friluftsrådet som er ansvarlig for tiltaket.

Helse og omsorgsdepartementets har også søknadsordninger som kan være aktuelle for felles søknader. Det dreier seg om aktivitetstiltak innen rus og psykiatri, og mobilisering mot ensomhet for eldre i form av møteplasser og aktivitetstiltak. Det er ikke mange nok friluftsråd som har meldt interesse for fellessatsing på feltet (bør være minst 7-8 interesserte friluftsråd for at vi kan forsvare en fellessatsing).

Andre folkehelserelaterte tiltak må friluftsrådene søke fylkeskommunen eller andre om støtte til. (Med fylkeskommunen menes her både de statlige midlene fylkeskommunene fordeler og fylkeskommunenes egne tilskuddsmidler.) Vi oppfordrer også til å undersøke muligheter for tilskudd fra økte overføringer til kommunene på program for folkehelse.

Friluftsliv for mennesker med innvandrerbakgrunn

Miljødirektoratet har en egen tilskuddspost for friluftstiltak for mennesker med innvandrerbakgrunn, og Miljødirektoratet ønsker at FL koordinerer og prioriterer søknader fra medlemsfriluftsrådene. Vi vil ta den jobben også i 2018.

Ved prioritering vil vi vektlegge:

- Introduksjon til og opplæring i grunnleggende friluftslivsferdigheter, herunder informasjon om allemannsretten.
- Friluftsliv som del av opplegg i mottaksklasser og voksenopplæring
- Tiltak som foregår i samarbeid med innvandrerorganisasjoner
- Tiltak som omfatter flere turer og aktivitetsdager

UDI har en egen ordning for aktivitetstiltak for barn og unge i mottak, og vi prioriterer ikke søknader til slike tiltak fra Miljødirektoratets tilskuddspost.

Spillemidler til friluftslivsaktivitet for barn og unge og inaktive voksne

Dette er en delordning under spillemidlene forbeholdt Norsk Friluftsliv og FL, og der vi fordeler midler til våre medlemmer. Dette er viktige midler for aktivitetsarbeidet, og vi vil sjølsagt ta denne jobben også i 2018. Oslofjordens Friluftsråd blir søknadsberettigede fra 2018, og søknadene derfra skal prioriteres sammen med søknader fra øvrige friluftsråd, jf brev fra Kulturdepartementet 27.10.17, men OF vil ikke ha mulighet til å påvirke våre kriterier for fordeling slik medlemsfriluftsrådene har.

Administrasjonens forslag til prioritering av tiltak er som det framgår nedenfor:

1. Friluftsskoler. Alle friluftsskoler gis tilsagn etter standardsatser (samme satser som i 2016).
2. Dernest prioriteres på lik linje
 - a. Aktivitetstiltak som stimulerer bruk av stier og turveger (jf STIsatsing) som naturlos og TellTur (og andre turregistreringer). Dette tiltaket er særlig rettet mot lite aktive voksne.
 - b. Andre aktivitetstilbud over tid for barn og unge, leirer og basecampsI prioritering mellom prosjekter her vil vi vektlegge effektiv ressursutnytting (mye aktivitet for pengene), varige tiltak over tid, befolkningsgrunnlag, fordeling av midler mellom friluftsrådene.
3. Friluftstiltak for mennesker med særskilte utfordringer
Dette omfatter tiltak for mennesker med funksjonsnedsettelse, utviklingshemmede, innvandrere og eventuelle andre grupper med særskilte utfordringer. Viser imidlertid til at det er egen tilskuddsordning for tiltak for innvandrere og fellessatsinga vår «Friluftsliv og folkehelse».
4. Enkelt dager og –arrangement

Spillemidler til forenkla nærmiljøanlegg friluftsliv

Dette er en delordning under «Spillemidler til friluftslivsaktivitet for barn og unge og inaktive voksne».

Vi legger opp til å videreføre nedenstående prioriteringer, og når søknadene er innafor disse rammene, vektlegge hvor mange mennesker en når med tiltaket og en fordeling mellom friluftsrådene.

- Friluftsporter
- Stier, turveger og skiløyper
- Utstyrsbaser

For stier, turveger, skiløyper og turruter forutsettes det at Manual fra Turskiltprosjektet legges til grunn, herunder registrering i Kartverkets base.

Andre tilskuddsmuligheter gjennom FL

Søknader om midler fra **Extrastiftelsen** må fremmes gjennom FL. Dette er aktuelt for enkeltprosjekter i regi av friluftsråd – så hovedansvar for ide og initiativ til prosjekter ligger hos friluftsrådene.

Tilsvarende kan søknader om opplegg under **Den Naturlige skolesekken** fremmes via FL.

FL vil igjen søke Miljødirektoratet om tilskudd vi kan fordele til gjennomføring av kurs «**Klart det går...** Kurs i friluftsliv for voksne som har ansvar for barn med funksjonsnedsettelse.»

Søknadsmengde i år tyder på at det fortsatt er behov for dette kurset.

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
7. november 2017

DEPARTEMENTSTILHØRIGHET FRILUFTSLIV

Bakgrunn

Departementstilhørighet for friluftsliv har med ujevne mellomrom vært oppe til diskusjon, og blei på nytt satt på dagsorden i sommer da Norsk Friluftsliv informerte oss om at de hadde tatt politiske initiativ for å få overført ansvaret for friluftsliv til Kulturdepartementet.

FL mente sist gang en drøfta spørsmålet at en samla sett var best tjent med tilhørighet i Klima- og miljødepartementet særlig ut fra den nære tilhørigheten til naturforvaltning. På møte med statssekretær Lunde i sommer meldte vi at dette i utgangspunktet var FLs standpunkt i en eventuell diskusjon om departementstilhørighet.

På møte mellom Norsk Friluftsliv, DNT og FL i september blei det avklart at spørsmålet om departementstilhørighet ikke var tilstrekkelig avklart i Norsk Friluftsliv og medlemsorganisasjoner. Norsk Friluftsliv skulle utrede spørsmålet.

I forslaget til statsbudsjett er det foreslått dramatiske kutt i tilskuddet til flere organisasjoner, særlig på landbruks- og matdepartementets budsjett. Det synes som om regjeringa ikke har en samordna politikk overfor frivillige organisasjoner. Det er sagt at det kan være et alternativ at tilskudd til alle frivillige organisasjoner legges til Kulturdepartementet for å få en enhetlig frivillighetspolitikk og ens praksis.

På denne bakgrunn legges saken fram for FL-styret slik at vi har et oppdatert standpunkt dersom spørsmålet kommer opp.

Alternativ

Det kan tenkes flere alternativ både knytta til hvilket departement og om hele eller deler av friluftslivsfeltet overføres til andre departement.

Den aktuelle diskusjonen nå er knytta til mulig overføring til Kulturdepartementet. Tidligere har det også vært framme i diskusjonen overføring til Helse- og omsorgsdepartementet ut fra friluftslivets store folkehelseverdi, men det ville lett føre til ensidig fokus på friluftsliv som virkemiddel i folkehelsearbeidet. Det er også argumenter for å legge friluftsliv til Kommunal- og moderniseringsdepartementet – ikke minst etter at Planavdelingen er overført dit fra Klima- og miljødepartementet. Den aktuelle diskusjonen går imidlertid på overføring til Kulturdepartementet, og det er det alternativet som vurderes videre i notatet.

Det kan da tenkes følgende alternativ:

- Alt ansvar for friluftsliv overføres til Kulturdepartementet
- Ansvaret for aktivitetstiltak og organisasjonsstøtte overføres til Kulturdepartementet
- Ansvaret for organisasjonsstøtte overføres til Kulturdepartementet

Vurderinger

Argumenter som taler for at friluftsliv fortsatt ligger under Klima- og miljødepartementet (KLD)

- Faglig forankring til naturforvaltningsarbeidet. Ved overføring til et annet departement kan det bli økte konfliktlinjer mellom vern av natur og bruk av natur til friluftsliv.
- KLD har et fagdirektorat, Miljødirektoratet, med faglig sterk friluftslivsseksjon som det er uvisst hva vil skje med siden Kulturdepartementet ikke har noe direktorat som friluftslivsseksjonen naturlig kan legges til. (Mest sannsynlig at deler av friluftslivsseksjonen i Miljødirektoratet blir en del av Kulturdepartementets avdeling som har ansvar for idrett).
- Friluftsliv har en tydeligere plass i KLD enn det en kan frykte at friluftsliv vil få som en (liten) del av Kulturdepartementets avdeling for idrett.
- Friluftsliv kan nå nyttiggjøre seg både statlige midler over statsbudsjettet og spillemidler. Fare for at overføring til Kulturdepartementet gjør at hele eller deler av midlene «forsvinner». En mulighet at de særlige ordningene med sikring og skjærgårdstjeneste overføres, mens tilrettelegging og aktivitet må finansieres av spillemidlene i konkurranse med idretten.
- Så lenge lov om spillemidler ikke endres og friluftsliv tas inn i formålet, er det ingen garanti for at andelen spillemidler til friluftsliv vil øke ved overføring til Kulturdepartementet.

Argumenter som taler for at friluftsliv overføres til Kulturdepartementet:

- Kulturdepartementet har bedre kompetanse og tradisjon for å arbeide med å fremme aktivitet.
- Kulturdepartementet har bedre kompetanse og tradisjon for å ivareta frivillige organisasjoner og frivillighet.
- Kulturdepartementet forvalter spillemidler til idrettsformål i størrelsesorden 2,6 milliarder, mens bevilgningene til friluftsliv fra KLD er i størrelsesorden 0,2 milliarder. Det er et betydelig større potensial for økte midler til friluftsliv via Kulturdepartementet enn via KLD.

Delt løsning

- Min vurdering er at delt løsning hvor arealdelen (sikring, tilrettelegging og forvaltning/drift av friluftsområder) fortsatt ligger i KLD, mens aktivitetsdelen overføres til Kulturdepartementet en dårlig løsning fordi små fagmiljøer dermed splittes og lett fører til en marginalisering av arbeidet i begge departementer.
- Hvorvidt ansvaret for organisasjonsstøtte for alle frivillige organisasjoner skal overføres til Kulturdepartementet, bør neppe FL har sterke meninger om. Hvis det skjer en slik overføring, er imidlertid mitt syn at FL bør argumentere for at administrasjonsstøtten til friluftsrådene fortsatt ligger til KLD. Jeg tror vi lettere vil få fram våre behov der, enn som en halvoffentlig aktør sammen med frivillige organisasjoner som har sine sterke organisasjoner som vektlegger frivillighet.

Forslag til FLs standpunkt

Dette er en sak hvor det opplagt er flere løsninger, og det er vel ingen gitt å spå hva som i framtida er best for friluftslivsarbeidet og friluftsrådene. Mitt råd til styret er imidlertid:

1. FL tar ikke initiativ til at departementstilhørighet for friluftsliv endres, men støtter aktivt opp om Klima- og miljøministeren som «Friluftslivsminister» inntil noe annet eventuelt blir bestemt.

2. Dersom Norsk Friluftsliv tar opp spørsmålet om departementstilhørighet, er vårt primærstandpunkt at friluftsliv fortsatt ligger under KLD og at en deling av ansvaret for friluftsliv mellom flere departement ikke er ønskelig. FL er imidlertid åpen for drøfting av omforent standpunkt med Norsk Friluftsliv. FL vil framholde at det må være et vilkår for overføring av hele eller deler av friluftslivet til Kulturdepartementet at lov om spillemidler endres slik at friluftsliv ivaretas i formålet.

3. FL har ikke synspunkter på om ansvaret for tilskudd til alle frivillige organisasjoner bør overføres Kulturdepartementet, men mener uansett at det er mest hensiktsmessig at KLD har ansvar for administrasjonsstøtten til friluftsrådene og FL.

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
8. november 2017

LEDERSAMLING 2018 – OPPLEGG

Bakgrunn

FL har i en årrekke arrangert ledersamling i midten av februar og kombinert det med styremøte. I møteplanen er formiddagen torsdag 15. februar satt av til styremøte og 15.-16. februar til ledersamling. Det har variert om daglig ledere har vært invitert til ledersamling i tillegg til styreledere. I år uttrykte styreledere tilfredshet med å ha deler av samlinga uten daglig ledere for å drøfte oppgaven som styreleder.

Styret inviteres i denne saken til å ta stilling til om både styreledere og daglig ledere skal inviteres og til å komme med innspill til programmet. Det forutsettes at administrasjonen får fullmakt til å fastsette endelig program og opplegg.

Mulige tema til program

Nedenfor listes opp noen forslag fra administrasjonen – flere enn det er plass til. Vi ønsker innspill fra styret også på mulige andre tema og styrets prioriteringer. Skal vi innhente forslag også fra friluftsrådene?

- Nye personvernregler, jf referatsak, relevant for både styreledere og daglig ledere
- Sikring. Dette er et kjerneområde for friluftsrådenes virksomhet som krever kompetanse. Kan være aktuelt med overordna info. Opplysningsvesenets Fond har vært sett på som en vanskelig forhandlingspart. Det er siste året etablert samarbeidsmøter og signalisert nye holdninger fra OVF. OVF kommer gjerne for å informere og drøfte. Særlig aktuelt for daglig ledere
- Politisk påvirkning, Katrine Gramnæs, DNT, skriver bok om lobbyarbeid, aktuelt for både styreledere og daglig ledere
- Politisk påvirkning – hva gjør inntrykk på en politiker, stortingsrepresentant og tidligere ordfører Liv Kari Eskeland.
- Risikoanalyse – krav og ansvar når vi arrangerer, Anne-Mari Planke, DNT, aktuelt for både styreledere og daglig ledere
- Nytt fra FL, aktuelt for både styreledere og daglig ledere
- Aktuelle tema styrelederrollen:
 - styreleders rolle med å sette nye tema på dagsorden, fange opp nye signaler fra medlemskommunene
- Friluftsliv og reiseliv – nye utfordringer, samarbeid og grensedraging.
- Friluftsrådene 2037, jf sak 59/17.

Hvem

Ut fra tilbakemeldinger fra fjorårets samling, tror jeg det er fornuftig å invitere bare styreledere på torsdagen, og at det er felles samling for styreledere og daglig ledere fredag formiddag. Vi kan også vurdere skilte grupper på torsdag, men det gir merarbeid...

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
9. november 2017

ÅRSMØTE 2018 – OPPLEGG OG INNKALLING

Finnmark Friluftsråd er vertskap for FLs årsmøte 2018, og det legges til Alta. Aktuelt tidspunkt er i utgangspunktet torsdag 14 – fredag 15. juni. Det er ønskelig at årsmøtet for FL kombineres med en åpen konferanse. Hvert tredje år er dette en landskonferanse i samarbeid mellom Miljødirektoratet, Norsk Friluftsliv og FL og går da over 3 dager (onsdag – fredag har vært vanlig). Vi har ønska å ha et skille slik at de mellomliggende konferansene bare går over to dager. Et viktig moment her er at konferansen i stor grad har tillitsvalgte i friluftsrådene som målgruppe, og at det er krevende å delta på langvarige arrangement.

Det viser seg imidlertid at siste store fly fra Alta går 14.35 på fredager, og at ankomst om morgenen er 11.20. Det blir derfor vanskelig å arrangere både konferanse og årsmøte FL innen en tidsramme fra torsdag til fredag.

Finnmark Friluftsråd spør på dette grunnlag om aksept for at konferansen går fra onsdag til fredag, og spør om råd om når FLs årsmøte bør arrangeres.

Vurderinger

Mitt syner at ei tidsramme på ca ett døgn i Alta til både konferanse og årsmøte blir for knapt. Det er også et viktig moment at når folk først reiser så langt (for de fleste), så er det et poeng å se litt av Alta og naturen der. Ut fra disse to momentene er det lett å forsvare et unntak med 3 dager.

Det er alltid vanskelig å forutsi lengden på et årsmøte, og det er viktig med tilstrekkelig tidsramme til å behandle sakene skikkelig, få synspunkter og gi plass til diskusjoner. De siste årene har vi satt av 3 timer, men har brukt ca 2 timer. Jeg mener vi bør sette av 3 timer.

Årsmøtet kan legges fredag formiddag eller torsdag ettermiddag. På fredagen kan vi holde på fram til ca 12.00 (eventuelt 13.00 hvis en ikke har lunsj). Det innebærer at det knapt blir tid til annet enn FLs årsmøte. Konferansedeltakere som ikke skal på FLs årsmøte, vil nok i stor grad forsøke å reise hjem torsdag kveld sjøl om en tilbyr et alternativt opplegg med befaring. Det innebærer: Onsdag 13.6. kl 15.00 – konferanse og befaring, torsdag 14.6. kl 09.00 – 18.00 konferanse og innlagt befaring, fredag 15.6. årsmøte FL eller tilbud om befaring.

Alternativt kan årsmøtet legges torsdag ettermiddag (16.00 – 19.00).

Det innebærer: Onsdag 13.6. kl 15.00 Konferanse og befaring, torsdag 14.6. kl 09.00 – 15.00 Konferanse, 16.00 – 19.00 Årsmøte FL eller alternativt befaring, fredag 15.6. 09.00 – 13.00 konferanse med lunsj 12.00-13.00.

Begge alternativ er fullt mulige, men opplegget med FL-årsmøte torsdag kveld, gir kanskje den beste konferansen og gjør at en klarer å samle god deltakelse fra hele landet.

Av hensyn til videre planlegging ønsker Finnmark Friluftsråd en avklaring fra FL-styret nå. Det er også greit å kunne varsle medlemsfriluftsrådene allerede nå om samla tidsramme, jf utkast til innkalling som følger.



Friluftsrådenes Landsforbund

Eivind Lychesvei 23 B, 1338 SANDVIKA

<http://www.friluftsrad.no>

Tlf 6781 5180, Faks 6780 4792, E-post post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

Til: Medlemsfriluftsråd

Styret

Kopi: Varamedlemmer til styret

Valgkomiteen

Deres ref:

Vår ref: 012.27

Dato: 21. november 17

INNKALLING TIL ÅRSMØTE

I samsvar med vedtektene (§ 4) for Friluftsrådenes Landsforbund innkalles det med dette til
Årsmøte

Torsdag 14. juni 2018, kl 16.00 - ca 19.00 i Alta

Finnmark Friluftsråd er vertskap for årsmøtet. I tilknytning til årsmøtet arrangeres det åpen
Friluftslivskonferanse med oppstart onsdag 13. juni kl 15.00 og avslutning fredag 15. juni kl
13.00.

Vi kommer tilbake til nærmere informasjon om både årsmøtet og friluftslivskonferansen

**For
Friluftsrådenes Landsforbund**

Steinar Saghaug
Styreleder

Morten Dåsnes
Daglig leder

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
14. november 2017

STATSBUDSJETT 2019

Statsbudsjett 2018 er enda ikke vedtatt. Likevel er departementer og regjeringa i full gang med arbeidet med 2019-budsjettet. Ikke minst er det viktig å sloss for nye satsinger tidlig. FL har derfor de siste årene sendt innspill før jul.

Ulempen er at vi ikke engang kjenner endelig innhold i budsjett for kommende år, og risikerer å «slå inn åpne dører» ved å foreslå kraftige påplusninger på budsjettposter som blir ivaretatt kommende år.

I år har jeg foreslått en vinkling der vi nøyer oss med å be om at friluftsliv blir et satsingsfelt, og sier at vi kommer tilbake til mer konkrete forslag på ulike budsjettposter når vi kjenner budsjett 2018 og satsinger i Handlingsplanen.

Vedlagte forslag til brev taler for seg sjøl når det gjelder vinkling og argumentasjon.

For styret er alternativene til å sende foreslått brev at styret gjør endringer i brevet, at styret vedtar at vi ikke sender budsjettinnspill inn nå eller at styret allerede nå foreslår konkrete summer på aktuelle budsjettposter.



Friluftsrådenes Landsforbund

Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA

www.friluftsrad.no

Tlf 6781 5180, E-post post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

Klima- og miljødepartementet
Boks 8013, Dep
0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref: 111.1.19

Dato: 21. november 2017

FRILUFTSLIV I STATSBUDDSJETTET 2019

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) viser til regjeringens gode omtale av friluftslivets betydning og verdi i Friluftsmeldinga (Meld St 18 (2015-2016)), og Stortingets oppfølging med et vedtak om at det skal utarbeides en Handlingsplan med sikte på å styrke det samla friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Vi takker også for muligheter til å gi innspill til arbeidet med Handlingsplanen og ser med forventning fram til at den lanseres vinteren 2018.

FL er klar over at arbeidet med statsbudsjettet for 2019 allerede er i gang, og at det er nå det arbeides med hovedprofil og satsingsområder. I denne prosessen er vi opptatt av at oppfølging av Handlingsplanen prioriteres i samsvar med Stortingsvedtaket om å styrke det samla friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Ved siden av Stortingets forpliktende vedtak om styrking av friluftslivet, er det en rekke faglige grunner til å styrke friluftslivsarbeidet. Først og fremst har friluftsliv stor betydning for nesten alle menneskers trivsel og livskvalitet. For samfunnet er friluftslivets enorme betydning for folkehelsen viktig. Innsparingspotensialet for helseutgifter og gevinstene av økt produktivitet beløper seg til titalls milliarder hvert år. Friluftsliv er viktig for naturkontakt og derved for forståelse av sammenhenger mellom natur og menneske og bærekraftig utvikling. Friluftsliv har betydning for stedstilhørighet og bolyst, og danner basis for naturbasert reiseliv.

FL mener, i samsvar med den styrking av friluftslivet som regjeringa sto for i forrige stortingsperiode, at hele tiltakskjeden i friluftslivsarbeidet må styrkes. Det innebærer sikring av områder, tilretteleggingstiltak, forvaltning og drift av områder, samt informasjons-, stimulerings- og aktivitetstiltak. Vi mener at de beste resultatene oppnås i et samspill mellom offentlige organer og frivillige organisasjoner.

FL ønsker en gradvis opptrapping av friluftslivsinnsatsen gjennom stortingsperioden, og mener den bør være i størrelsesorden 50 – 100 millioner per år. Vedtatt budsjett 2018 og særlig tiltak og prioriteringer i Handlingsplanen må være bestemmende for hvilke deler av friluftslivsbudsjettet for 2019 som styrkes. Nå nøyer vi oss med å understreke at Friluftsmeldinga og Handlingsplanen må følges opp med en friluftslivssatsing i 2019-budsjettet, og vil komme tilbake til mer konkrete forslag om hvilke poster og underposter som bør styrkes seinere.

Vennlig hilsen

Friluftsrådenes Landsforbund

Steinar Saghaug
Styreleder

Morten Dåsnes
Daglig leder

Kopi: Miljødirektoratet, Norsk Friluftsliv, Den Norske Turistforening

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
12. november 2017

REGISTRERING AV STIER, TURVEGER OG TURRUTER M.V. I KARTBASEN

Bakgrunn

På møte i styringsgruppa for Turskiltprosjektet 15. september d.å. orienterte Gjensidigestiftelsen om at de fra høsten 2017 setter som vilkår at lokale og nasjonale prosjekter som mottar midler som omfatter turruter og friluftsliv, skal utføre skilting, merking og informasjon i henhold til Manual for Turskiltprosjektet (Merkehåndboka 2018). Det blei gjort slikt vedtak:

«Styringsgruppa ber alle fylkeskommuner og de øvrige partene i prosjektet etterleve standarden for synliggjøring av turruter i henhold til Manual for Turskiltprosjektet (Merkehåndboka 2018) innen egen organisasjon og når midler til eksterne aktører bevilges.»

FL sitter i styringsgruppa for Turskiltprosjektet, og er forplikta av vedtaket. I tillegg er vi sammen med Den Norske Turistforening g Innovasjon Norge ansvarlig for revisjon av Merkehåndboka med planlagte lansering på Stikonferansen i mars 2019. Et viktig mål med revisjon av Merkehåndboka er å innarbeide hovedtrekkene fra Manual for Turskiltprosjektet.

En viktig del av standarden er merking og skilting ute i terrenget. I tillegg innebærer manualen og kravene i Turskiltprosjektet at stier, turløyper m.v. registreres i Kartverkets base. DNT og FL samarbeider om bedring av kartbasen for stier og turruter, og har i første omgang fokus på registrering av kyststier. Oppdatert kartbase er avgjørende for at stier og turruter kan bli tatt hensyn til i arealplanlegging, ved skogbruksvirksomhet, er viktig for å stimulere til friluftsliv og for eventuelle redningsaksjoner. Kartverkets baser er grunnlaget for vår forvaltningsløsning, TellTur og turportal så vi har en stor egeninteresse av at kartbasen er best mulig.

FL har imidlertid ingen bestemmelsesrett overfor medlemsfriluftsrådene så ut over de prosjektene vi gir økonomisk støtte til, kan vi bare oppfordre friluftsrådene til å følge Manualen og Merkehåndboka. For tida er det ved tildeling av spillemidler til forenkla nærmiljøanlegg friluftsliv dette er mest aktuelt.

DNT og FL samarbeider for å få både Kulturdepartementet ved fordeling av spillemidler og Miljødirektoratet ved fordeling av friluftslivsmidler til å sette krav om at Merkehåndboka skal følges og at stier og turruter m.v. skal registreres i Kartverkets base.

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
14. november 2017

NY MEDLEMSKommune i Finnmark Friluftsråd – TILSKUDD

Finnmark friluftsråd har søkt om ekstra administrasjonsstøtte fordi Lebesby har kommet til som ny medlemskommune. Det er viktig at friluftsrådene har god forankring i medlemskommunene, og en ny medlemskommune bør medføre merarbeid med etablering av kontakt og samarbeid og nye oppgaver. FL har derfor støtta friluftsråd som får nye medlemskommuner etter ordinær tildeling av administrasjonsstøtte med kr 10.000. Vi har avsetning til formålet.

Jeg anbefaler at Finnmark Friluftsråd tildeles 10.000 i ekstra administrasjonsstøtte og at det dekkes av avsatte midler til formålet.



Friluftsrådenes Landsforbund
Epost: morten@friluftsrad.no

17.10.17

Søknad ekstra administrasjonstilskudd

I forbindelse med årets søknad om administrasjonstilskudd ble det oppgitt et medlemsantall på 17 kommuner. I løpet av året har også Lebesby kommune gjort vedtak om medlemskap. Det betyr at Finnmark Friluftsråd nå har 18 medlemskommuner, og mangler nå kun politisk behandling i Hasvik kommune. Om mulig søker vi om ekstra tilskudd som følge av den nye medlemskommunen.

Til orientering som kan vi opplyse at styret har gjort vedtak om å styrke staben. Dette innebærer at friluftsrådet med virkning fra 01.01.18 vil bestå av 2,1 faste årsverk. Karina Sivertsen vil tiltre ved årsskiftet. Hun har mastergrad i folkehelse og jobber i dag som daglig leder ved et treningssenter i Alta. Det legges opp til et 50/50 samarbeid mellom Nord-Troms Friluftsråd og Finnmark Friluftsråd.

Med hilsen

Hugo Tingvoll (sign.)
Daglig leder
Friluftsråd i Finnmark

Mobil: 975 20 450
Epost: hugo@perletur.no

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
14. november 2017

FRILUFTSRÅDENE 2037

Bakgrunn

Til ansattesamlinga i høst kom det innspill om at vi burde sette av tid til å løfte blikket og drøfte friluftsrådene på lang sikt. Friluftsrådene 2037 blei satt som tema. Ola Fremo fra Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal innleda, det var gruppevis diskusjon og presentasjon med kommentarer i plenum. Momenter er oppsummert i vedlagte notat.

Tilsvarende drøfting løftes inn i styremøtet, og jeg foreslår at vi bruker ca en halvtime på styremøtet til dette.

Styret står fritt til å ta opp de tema de vil, men nedenfor er noen aktuelle problemstillinger løfta fram.

Styret må i tillegg ta stilling til om og i tilfelle dette skal videreføres og/eller avsluttes:

- Avsluttes med denne drøftinga i styret
- Avsluttes med drøfting på ledersamling
- Videreføres ved ...
- Være en del av grunnlaget når prinsippprogrammet revideres i 2019

Friluftsrådene 2037 – mulige tema til drøfting:

Hvor stor andel av kommunene er medlem i et friluftsråd? Hvis alle – hvilken betydning har det for formell posisjon? Hvis alle kommuner er medlem i et friluftsråd, kan og vil friluftsrådene da kunne få mer formelle posisjoner for eksempel i forhold til plan- og bygningsloven, fordeling av spillemidler mv? Eller vil kommunesammenslåinger føre til at det blir mindre aktuelt med interkommunale friluftsråd slik at disse blir et mindre viktige i nasjonal sammenheng?

Hvordan vil friluftsrådene spille rolle i spennet mellom kommunene/interkommunal forankring og de frivillige organisasjonene i 2037? Friluftsrådene i større grad et redskap for kommunene eller mer like de frivillige organisasjonene?

Hva er friluftsrådene hovedoppgaver i 2037? Vil sikring, tilrettelegging og drift være en basisoppgave for alle? Eller vil utviklinga gå mer i retning av informasjon og aktivitetsoppgaver?

Hvordan vil friluftsrådene være involvert i de store klima- og miljøutfordringene, jf hvordan marin forurensning i løpet av året har blitt et viktigere tema i mange friluftsråd.

Hvilke målgrupper vil være viktige for friluftsrådene? Vil de ha en viktig rolle i bruk av naturen som læringsarena og 1 time fysisk aktivitet i skolen eller det oppgaver som skolene løser sjøl. Vil eldrebølgen føre til at eldre blir en voksende målgruppe for friluftsrådene?

Er folkehelse hovedargumentet for offentlig satsing på friluftsliv i 2037, eller har miljøperspektiv, reiseliv e.a. blitt hovedfokus?

Friluftsliv i 2037

Presentert av Ola Fremo

Friluftsliv i dag

- Bli tydelig på profil og design
- Friluftsliv for alle hele året
- Folkehelsemandat fra kommunene
- Friluftstrender i dag:
 - Alle skal med
 - Økt kunnskapsgrunnlag
 - Moderne/in med friluftsliv
 - Fokus på egen helse
 - Ønske om å bli sett

Utfordringer 2027

- Mer polarisert samfunn
- Fokus på egen helse øker
- Samfunnets behov for styrke – mer egenansvar
- Nye digitale plattformer. Kunnskap, underholdning og opplevelser smelter sammen.
- Gutter og menn taper

Økonomien blir en driver for oss

- Prisen på forsikring blir helserelatert
- Vår helse måles og scannes mer
- Større statlig ansvar; «Statens turveiviser i 2037»
- Jobbsøker med helse-CV
- Friluftsrådene jobber mer likt og med færre oppgaver
- Friluftsrådene er ledene i utvikling- og innovasjonsarbeidet i hele Norge.

«Friluftsrådene inviterer til tur også i 2037!»

Åpne spørsmål...:

- Hva er tendensene mot 2037?
- Har friluftsrådene sterkere posisjon i 2037?
- Blir flere av oppgavene lagt til kommune/fylkeskommune?

Innspill fra gruppene

Gruppe 1:

- Friluftsliv som en motvekt til å alltid være påkoblet. Vil komme en motreaksjon til å alltid vær påkoblet. Naturen som en avkoblingsarena.
- Mer fokus på nærfriluftslivet og friluftsliv som en integrert del av hverdagen. Dette med tanke på flere eldre i befolkningen. Mer fokus på gode bomiljø tilknyttet grøntareal.
- Friluftsliv og bærekraftig reiseliv mer tilknyttet. Norge satser mer på reiseliv i post-oljealderen.
- Mer fokus på miljøaspektet ift press på miljøet. Befolkningsøkning.
- Friluftsrådene mer rettet mot tilrettelegging enn aktivitet.

Gruppe 2:

- Flere innvandrere som krever at det er mer og bedre informasjon.
- Planarbeid pga økt press på områdene.
- Mer målrettet inn mot spesifikke grupper.

Gruppe 3:

- Fokus på bærekraftig reiseliv

Gruppe 4:

- Befolkningsutvikling
- Bostedsutvikling
- Areal

Gruppe 5:

- Reiseliv
- Press på arealer
- Tilrettelegging

Gruppe 6:

- Miljø ifft kunnskap og tilrettelegging
- Mer behov for friluftslivet som stille rom

Gruppe 7:

- **Grunnlovfeste allemannsretten**

Sak 60 /17 INFORMASJONSSAKER

Saken settes opp til sist i sakspapirene etter tidligere ønske fra styret. Daglig leder mener imidlertid at flere av informasjonssakene kan ha betydning for vedtakssakene, og foreslår at informasjonssakene behandles først denne gangen

- a) Styresammensetning etter fritak Liv Kari Eskeland. Notat fra Morten Dåsnes vedlagt.
- b) Arbeid med budsjettet for 2018. Friluftsliv-Info og notater til budsjettøringar vedlagt. Muntlig informasjon om møter og kontakt med politiske partier og enkeltrepresentantar.
- c) Forvaltningsløsning med TellTur og Stedsbasert læring, og arbeid med GodTur. Notat fra Asgeir Knudsen vedlagt.
- d) Turportal – brev fra DNT, FLs svarbrev og notat fra Asgeir Knudsen vedlagt.
- e) Felles innspill til regjeringserklæring fra Norsk Friluftsliv, DNT og FL. Vedlagt.
- f) Møte Norsk Friluftsliv, DNT og FL 18.9.17. Muntlig v Saghaug
- g) Møte med styret i Norsk Friluftsliv 19.10.17. Muntlig v Saghaug
- h) Brev fra Kulturdepartementet om spillemidler til friluftslivsaktivitet for barn og unge – Oslofjordens friluftsråd tilskuddsberettiga. Brev vedlagt.
- i) Personvern og datalagring. Notat fra Asgeir Knudsen vedlagt.
- j) Høringsuttalelse til Landbruks- og matdepartementet om forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggende kommuner. Vedlagt.
- k) Høringsuttalelse fra Norsk Friluftsliv, DNT og FL om Nasjonale retningslinjer for treårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Vedlagt.
- l) Invitasjon til seminar om deltakelse i friluftsliv for barn og unge i lavinntektsfamilier 11.1.18. Vedlagt.
- m) Referat fra oppstartsmøte STI-konferansen 2019. Vedlagt
- n) Innspill fra Norsk Friluftsliv, DNT og FL til «Fagfornyelsen – andre runde innspill til kjerneelementar i skolefagene». Innspillskjemaet er på ca 20 sider og vedlegges ikke, men sendes om noen ønsker det.
- o) Innspill fra DNT og FL til Representantforslag om å innføre en ordning som sikrer elevar på 1.-10. trinn en fysisk aktivitet hver dag. Vedlagt.

Eventuelle andre referatsaker

Forslag til vedtak:

Informasjonssakene tas til orientering

Notat
Til styret
Fra Morten Dåsnes
13. november 2017

STYRESAMMENSETNING

Nestleder i FL-styret, Liv Kari Eskeland, møter etter Stortingsvalget som stortingsrepresentant så lenge Erna Solberg er statsminister. Hun har tidligere informert styret muntlig om denne muligheten. På sist styremøte blei også utfordringer vedrørende habilitet drøfta om denne situasjonen skulle oppstå, uten at det blei trukket noen konklusjoner.

Ved konstituering av stortinget kom Liv Kari Eskeland i Energi- og miljøkomiteen som bl.a. har ansvar for friluftsliv og behandler både driftstilskudd til FL og friluftsrådene og andre relevante tilskuddsordninger for friluftslivsarbeidet. I e-post av 11. oktober d.å. ba hun ut fra de habilitetsproblemer dette medfører, seg fritatt fra vervet som nestleder i FL.

Daglig leder vurderte det som et ønske som vi ikke hadde annet valg enn å ta til etterretning. Siden det var rett før framlegging av statsbudsjettet, var det også ryddig med rask effektivering. Det ble gjort samme dag.

Videre blei styreleder informert og vi drøfta situasjonen.

I det videre arbeidet blei både styret og valgkomiteen involvert.

En kom raskt fram til en omforent løsning som innebærer:

1. Første varamedlem til styret, Bernt Ole Ravlum, Trondheimsregionens Friluftsråd, går inn i styret som fast medlem ut årsmøteperioden.
2. Andre og tredje varamedlem til styret, Ingvil Grytli, Friluftsrådet for Nordmøre og Romsdal og Tor Arild Bakke, Lister Friluftsråd, rykker opp som hhv første og andre varamedlem til styret.
3. Styret fungerer ut årsmøteperioden uten nestleder og aktuelle oppgaver fordeles ved behov på styremedlemmene. Det er årsmøtet som etter vedtektene velger nestleder i FL. En samla vurdering av ulemper og fordeler gjorde at en ikke valgte å innkalle til ekstraordinært årsmøte for å velge ny nestleder.

12. oktober 2017

EVNER IKKE Å PRIORITERE FRILUFTSLIV

Stortinget har bedt regjeringa legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samla friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Likevel fremmer regjeringa et forslag til budsjett for 2018 uten økte midler til friluftsliv. Det samme gjorde den for ett år siden. Den gang økte Stortinget bevilgningene til friluftslivsformål med 20 millioner, etablerte ordningen med Nasjonale turiststier og styrka arbeidet mot marin forsøpling. FL setter sin lit til at Stortinget igjen tar grep og sørger for oppfølging av vedtaket om styrking av friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet.

Argumenter i kø for satsing på friluftsliv

Folkehelseutfordringene aleine tilsier helt andre dimensjoner over offentlig satsing på friluftsliv. Livsstilssjukdommer som skyldes stillesitting og manglende fysisk aktivitet, koster samfunnet milliarder og reduserer livskvaliteten for den enkelte. Friluftsliv med gåing, jogging, sykling, svømming og skigåing utgjør de store folkeaktivitetene, og folk vil gå mer tur i nærmiljøet om de skal være mer aktive. Stadig flere forskningsrapporter viser også sammenhenger mellom natur, naturopplevelse og psykisk helse. Helhetlig folkehelseinnsats med friluftsliv som basis, slik vi tolker at Stortinget har bedt om, mangler fra både Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Lasse Heimdal, generalsekretær i Norsk Friluftsliv, sier i en

pressemelding at den manglende friluftslivssatsinga bør provosere Stortinget.

Naturbasert reiseliv er vekstnæring med milliardomsetning. «Natur utgjør en vesentlig del av det norske reiselivsproduktet», fastslår regjeringa i Næringsdepartementets budsjett. Friluftslivets stier og turruter er infrastrukturen. FL støtter grepet med å etablere Nasjonale turiststier for utvalgte turmål, men det trengs mer enn 10 millioner for å handtere turiststrømmene til disse på en bærekraftig måte.

Friluftsliv er også en viktig del av vår kultur, betyr mye for identitet, for miljøforståelse og for barn og unges oppvekstmiljø.

Hovedtrekk i friluftslivsbudsjettet

Det er to viktige tilskuddsposter til friluftslivsformål på statsbudsjettet. Budsjettmidlene til sikring, dvs kjøp og varige bruksavtaler, foreslås med samme kronebeløp som i 2017; 32,460 mill kr. Nærfriluftsområder, områder som kan brukes av mange, landfaste områder i strandsona og lett tilgjengelige områder langs vassdrag skal prioriteres. Kommunenes verdikartlegging av friluftsområder og fylkesvise seminar om sikringsarbeidet, tilsier at søknadsmengden vil øke. Friluftsliv i et folkehelseperspektiv fordrer økt sikring av turvegtraseer og nærfriluftsområder. FL vil prioritere økte midler til sikring av områder.

Den andre budsjettposten rommer tilskudd til friluftslivsformål, og med unntak av flytting av 2 millioner til beredskapstiltak på Nasjonale turiststier, foreslås den også med samme kronebeløp som i fjor; 179,821 mill kr. Budsjettposten til aktivitetstiltak videreføres med 52,5 mill og den særskilte posten til friluftslivsaktivitet for mennesker med innvandrerbakgrunn med 10 mill. Videre foreslås det 44 mill til tiltak (dvs tilrettelegging) i statlig sikra friluftsområder, 29 mill til skjærgårdstjeneste, 33 mill i driftsstøtte til friluftslivsorganisasjoner, 6 mill til kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder og 5 mill til flere mindre tiltak. Alt på samme nivå som i 2017. FL vil argumentere for økning på flere av underpostene.

Friluftsliv-Info gis ut av Friluftsrådenes Landsforbund (FL), med daglig leder, Morten Dåsnes, som ansvarlig. Friluftsliv-Info kommer ut uregelmessig og inneholder stoff om friluftslivsforvaltning og -politikk.

Friluftsrådenes Landsforbund, FL

**Eyvind Lyches vei 23 B, 1338 SANDVIKA, tlf 6781 5180,
nettside; /www.friluftsrad.no, E-post: post@friluftsrad.no**

Naturen som læringsarena – nasjonalt mål uten innhold?

Stortinget vedtok ved behandling av Friluftsmeldinga at ett av to nasjonale mål skal være at «Naturen skal i større grad tas i bruk som aktivitetsområde og læringsarena for barn og unge». Vi finner ikke hvordan målet om læringsarena er fulgt opp i Kunnskapsdepartementets budsjett. Riktignok bevilger Klima- og miljødepartementet 1 mill til et nytt prosjekt i Norsk Friluftsliv med mål om å fremme friluftsliv i skolen. Prosjektet skal også

omfatte drift og videreutvikling av «Forum for friluftsliv i skulen» i samarbeid med Miljødirektoratet, friluftslivsorganisasjonene og friluftsrådene. Men samtidig kutter Klima- og miljødepartementet 1 mill i tilskudd til Den naturlige skolesekken, og vi klarer ikke å finne hvor mye Kunnskapsdepartementet skal bruke verken til Den naturlige skolesekken eller andre tiltak for å legge til rette for bruk av naturen som læringsarena.

Savner samla gåstrategi

DNT og FL har satt stien på dagsorden som det viktigste aktivitetsanlegget. Turskiltprosjektet viste bokstavelig talt vei, og Kulturdepartementet følger opp med spillemidler til skilting og merking, Kartverket med database for stier og turruter og Miljødirektoratet med veileder for

planlegging av ferdselsårer og midler til Nasjonale turiststier. Samferdselsdepartementet har sin gåstrategi. Likevel ser det ut til at midlene til gang- og sykkelveier reduseres og vi savner et felles grep for å fremme gange og sykling til både transport og som friluftslivsaktivitet.

Kampen mot marin forsøpling styrkes

2017 var året da en død hval med plastposer i magen fikk oss til å forstå at marin forsøpling er en av de største miljøutfordringene. Det har ført til en unik mobilisering for søppelrydding langs kysten. Regjeringa følger opp med flere viktige tiltak som vrakpantordning for båter og bistandsprogram med 150 mill til den globale kampen mot marin forsøpling. Her hjemme er det i år 35 mill til å støtte ryddetiltak, mens det i 2018 foreslås 20 mill til engangsprosjekt og at 15

mill settes av til en tilsagnsfullmakt til mer langvarige prosjekt. Vi støtter at det jobbes mer langsiktig, men tilsagnsfullmakten burde vel kommet som et tillegg til at en opprettholdt midlene til årlige tiltak. Viktige steg for langsiktig innsats er også styrking av driftsstøtten til Hold Norge rent med 1 mill, og at en har 5 mill til å utvide Skjærgårdstjenesten nordover fra Hordaland og vil vurdere å utvide oppgavene til å omfatte bl.a. fjerning av marin forsøpling.

Tar vi godt nok vare på naturen?

Friluftslivet er avhengig av attraktive naturområder og allemannsretten. Vi konstaterer at regjeringa vil videreføre arbeidet med å informere om allemannsretten, men ikke gir noen signaler om støtte til grunnlovsfesting. Så er det grunnleggende spørsmål – som vi bare skal stille, men ikke besvare – tar vi godt nok vare på

naturen? Styreleder i DNT, Berit Kjøll, sier «Vi må ta vare på naturen vår, hvis også fremtidige generasjoner skal få muligheter til å drive friluftsliv». Og DNT uttrykker en bekymring vi deler, over at statsbudsjettet innebærer kutt i tilskudd til bl.a. skogvern, trua arter, naturtyper og vassdragsforvaltning.

Seks gladsaker i budsjettet for friluftsliv

I organisasjonene er vi eksperter på negativ vinkling, klaging og misnøye. I et forsøk på å rette opp litt avslutter FL derfor med sels gladsaker fra budsjettet:

1. Det er ingen vesentlige kutt i noen sentrale budsjettposter for friluftslivsarbeidet.
2. Driftsstøtten til interkommunale friluftsråd økes med 0,8 mill i takt med etableringen av nye friluftsråd og i samsvar med regjeringas ønske om at flest mulig kommuner deltar i interkommunale friluftsråd.
3. Regjeringa vil utvide skjærgårdstjenesten nordover fra Hordaland, og vurdere å utvide oppgavene til også å gjelde oppsyn og fjerning av marin forsøpling.

4. Regjeringa gir støtte til et nytt prosjekt i regi av Norsk Friluftsliv for å fremme naturen som læringsarena.
5. Nasjonale turiststier etableres som en fast ordning, budsjettet økes og det legges opp til en autorisasjonsordning.
6. Kampen mot marin forsøpling styrkes med bl.a. økt internasjonal innsats, oppbygging av varige ordninger og styrking av driftsstøtten til Hold Norge rent med 1 mill

Medlemmer i FL:

Oslo og Omland Friluftsråd, Valdres Friluftsråd, Grenland Friluftsråd, Friluftsrådet Sør, Midt-Agder Friluftsråd, Friluftsrådet for Lindesnesregionen, Lister friluftsråd, Dalane Friluftsråd, Jæren Friluftsråd, Ryfylke Friluftsråd, Friluftsrådet Vest, Bergen og Omland Friluftsråd, Fjordkysten Friluftsråd, Sunnmøre Friluftsråd, Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal, Trondheimsregionens Friluftsråd, Trollfjell Friluftsråd, Helgeland Friluftsråd, Polarsirkelen Friluftsråd, Salten Friluftsråd, Lofoten Friluftsråd, Vesterålen Friluftsråd, Midtre Hålogaland Friluftsråd, Midt-Troms Friluftsråd, Ishavskysten Friluftsråd, Nord-Troms Friluftsråd, Finnmark Friluftsråd



Friluftsrådenes Landsforbund

Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA

www.friluftsrad.no

Tlf 6781 5180, post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

23. oktober 2017

Notat til

BUDSJETTHØRING FINANSKOMITEEN

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) oppfatter at det er et betydelig misforhold mellom Stortingets ønske om prioritering av friluftsliv som virkemiddel i folkehelsearbeidet, og regjeringas forslag til statsbudsjett for 2018. Ved behandling av friluftsmeldinga ba Stortinget regjeringa legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samla friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Likevel foreslås det ikke en gang kompensasjon for lønns- og prisvekst. Det er behov for at Stortinget gjennom en merknad fastslår at målet om å styrke det samla friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet står fast, og starter en økonomiske opptrapping.

Klima- og miljødepartementet har hovedansvar for friluftslivet og satsinga må ledes og forankres der, Samtidig må en rekke sektorer og departementer bidra til en samla satsing på friluftsliv og folkehelse.

Klima- og miljødepartementets budsjett

FL mener det trengs en kraftig opptrapping av midlene til friluftslivsformål om en skal utløse folkehelsepotensialet, gi flere mulighet til trivselsfremmende friluftsliv og gi turister gode opplevelser i norsk natur, og ber om at budsjettet styrkes med i størrelsesorden 100 mill kr i 2018. Vi mener det må være en balansert styrking av hele tiltakskjeden i friluftslivsarbeidet med sikring, tilrettelegging og drift (skjærgårdstjeneste) av friluftslivsområder – særlig i nærmiljøet, kombinert med motivasjons-, informasjons- og aktivitetstiltak. Vi mener at styrkingen skjer best gjennom et samspill mellom stat, fylkeskommuner, kommuner og interkommunale friluftsråd og frivillige organisasjoner. Friluftsråd og friluftslivsorganisasjoner trenger økte ressurser for å styrke sin innsats. Det er et særlig behov for å følge opp det nasjonale målet om at naturen i større grad skal tas i bruk som aktivitetsområde og læringsarena for barn og unge, og styrke friluftslivsarbeidet for mennesker med særlige utfordringer.

På dette grunnlag ber vi om at arbeidet med friluftsliv styrkes slik (alle tall i millioner kroner og økning i forhold til Prop 1 S (2017-2018)):

Sikring av områder	Kap 1420, post 30	20 mill
Verdikartlegging	Kap 1420, post 78	5 mill
Tilrettelegging av områder	Kap 1420, post 78	20 mill
Nasjonale turiststier	Kap 1420, post 81	5 mill
Skjærgårdstjeneste	Kap 1420, post 78	10 mill
Aktivitetstiltak	Kap 1420, post 78	25 mill
Den naturlige skolesekken	Kap 1400, post 62	5 mill
Friluftslivsorg og friluftsråd (friluftsråd 3, FNF 3, org 4)	Kap 1420, post 78 Kap 1400, post 70	10 mill

Av hensyn til vilkårene for friluftsliv er FL også opptatt av midler til bl.a. arbeid mot marin forsøpling, miljøovervåking/økologisk grunnkart, vannforvaltning, skogvern og nye nasjonalparker.

Samferdselsdepartementets budsjett – Gang- og sykkelveier

FL er uforstående til reduksjonene på samferdselsdepartementets budsjett til gang- og sykkelveier. Økte gange og sykling er nødvendig av hensyn til klima, miljø og folkehelse. I tillegg til å styrke bevilgningene til gang- og sykkelveier til minst 2017-nivå, mener vi at arbeidet med gå- og sykkelstrategier må styrkes, og at det må etableres et samarbeid med Turskiltprosjektet for god og sømløs skilting og merking fra trafikknutepunkt, i og gjennom byer og tettsteder og til og i utmarksområder.

Kunnskapsdepartementets budsjett – Naturen som læringsarena. En time fysisk aktivitet

Gjennom Stortingets behandling av Friluftsmeldinga er det tilslutning til et nasjonalt mål om at naturen i større grad skal tas i bruk som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge. Friluftslivsorganisasjoner og friluftsråd bidrar med bl.a. aktivitetsdager og kurs for lærere. Vi ber om at kap 225 Tiltak i grunnopplæringa, post 75 grunntilskott styrkes med 1 mill til friluftslivsorganisasjonenes og friluftsrådernes arbeid.

FL mener at en time fysisk aktivitet for alle hver dag i skolen burde innføres umiddelbart. Ved å bruke naturen som læringsarena kan dette kombineres med læring i alle fag. Det gir mer variert og virkelighetsnær læring, bedre sosialt miljø og naturopplevelser og miljøforståelse. Kanskje er det å gi alle barn dette minimum av fysisk aktivitet det viktigste folkehelseiltaket vi kan iverksette.

FL ber også om at kuttet til studieforbundene over kap 254, post 70 reverseres og at en kompenserer for lønns- og prisstigning, dvs styrker budsjettet med 25 mill kr.

Kulturdepartementets budsjett – Spillemidler til friluftslivsformål

FL er innforstått med at spillemidlene til idrettsformål, herunder til friluftsliv, fordeles av regjeringa utenom statsbudsjettet. Vi vil imidlertid be Stortinget gjennom føringer understreke betydningen av å styrke arbeidet med stier og turveger og andre anleggstyper som fremmer lavterskel fysisk aktivitet for breie lag av befolkningen. Det er viktig at prioriterings- og beslutningsprosesser ved fordeling av spillemidlene utvikles slik at anlegg for egen- og uorganisert aktivitet ivaretas. Tilskuddsposten til friluftslivsaktivitet for barn og unge er særlig viktig for å få gi alle barn grunnleggende friluftslivsferdigheter bl.a. gjennom Friluftsskoler. FL ber om at det innføres en egen tilskuddspost til utlånsordning for friluftslivsutstyr.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet – Rammebetingelser. Stisatsing og kartgrunnlag

FL vil understreke betydningen av økonomiske rammebetingelser for kommuner og fylkeskommuner slik at de har reelt handlingsrom til å ivareta og utvikle friluftsliv. Regionale utviklingsmidler er viktig insitament til nyskaping og iverksetting av større satsinger.

DNT og FL har en felles Stisatsing, jf ovenstående om stier på flere departementers budsjett. Det er helt grunnleggende for Stisatsinga (for sikkerhet, for informasjon om turmuligheter og for å ivareta stier i plansammenheng) at Felles Kartdatabase over traktorveier og stier og Nasjonal database for tur- og friluftsruter er oppdatert. Det foregår i frivillig regi et omfattende arbeid med innsamling av data, og det er avgjørende at Kartverket sikres kapasitet til å handtere disse dataene som samles inn.

Helse- og omsorgsdepartementet – Overordna folkehelseansvar

Ovenstående gjennomgang viser at en rekke departementer har delansvar for å fremme og legge til rette for friluftslivstiltak som kommer hele befolkningen til gode i form av økt trivsel og bedre helse. Folkehelsearbeidet framstår imidlertid som fragmentarisk og ukoordinert, der noen satsinger blir «slått i hjel» av andre budsjettkutt. FL ber Stortinget etterlyse en mer samla og enhetlig folkehelsepolitikk. FL mener i tillegg at Helse- og omsorgsdepartementet må tilføres ressurser slik at en kan støtte kampanjer, utprøving av nye prosjekter og tiltak for mennesker med særlige utfordringer.

Kontaktperson: Styreleder Steinar Saghaug, tlf 913 72 242, steinar@saghaug.no
Daglig leder Morten Dåsnes, tlf 416 18 459, morten@friluftsrad.no



Friluftsrådenes Landsforbund

Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA

www.friluftsrad.no

Tlf 6781 5180, post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

23. oktober 2017

Notat til

BUDSJETTHØRING ENERGI- OG MILJØKOMITEEN

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) oppfatter at det er et betydelig misforhold mellom Stortingets ønske om prioritering av friluftsliv som virkemiddel i folkehelsearbeidet, og regjeringas forslag til statsbudsjett for 2018. Ved behandling av friluftsmeldinga ba Stortinget regjeringa legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samla friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Likevel foreslås det ikke en gang kompensasjon for lønns- og prisvekst. Det er behov for at Stortinget gjennom en merknad fastslår at målet om å styrke det samla friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet står fast, og starter en økonomiske opptrapping.

FL mener det trengs en kraftig opptrapping av midlene til friluftslivsformål om en skal utløse folkehelsepotensialet, gi flere mulighet til trivselsfremmende friluftsliv og gi turister gode opplevelser i norsk natur, og ber om at budsjettet styrkes med i størrelsesorden 100 mill kr i 2018. Vi mener det må være en balansert styrking av hele tiltakskjeden i friluftslivsarbeidet med sikring, tilrettelegging og drift (skjærgårdstjeneste) av friluftslivsområder – særlig i nærmiljøet, kombinert med motivasjons-, informasjons- og aktivitetstiltak. Vi mener at styrkingen skjer best gjennom et samspill mellom stat, fylkeskommuner, kommuner og interkommunale friluftsråd og frivillige organisasjoner. Friluftsråd og friluftslivsorganisasjoner trenger økte ressurser for å styrke sin innsats. Det er et særlig behov for å følge opp det nasjonale målet om at naturen i større grad skal tas i bruk som aktivitetsområde og læringsarena for barn og unge, og styrke friluftslivsarbeidet for mennesker med særlige utfordringer.

På dette grunnlag ber vi om at arbeidet med friluftsliv styrkes slik (alle tall i millioner kroner og økning i forhold til Prop 1 S (2017-2018)):

✓	Sikring av områder	Kap 1420, post 30	20 mill
	Verdikartlegging	Kap 1420, post 78	5 mill
✓	Tilrettelegging av områder	Kap 1420, post 78	20 mill
	Nasjonale turiststier	Kap 1420, post 81	5 mill
	Skjærgårdstjeneste	Kap 1420, post 78	10 mill
	Aktivitetstiltak	Kap 1420, post 78	25 mill
	Den naturlige skolesekken	Kap 1400, post 62	5 mill
✓	Friluftslivsorg og friluftsråd (friluftsråd 3, FNF 3, org 4)	Kap 1420, post 78 Kap 1400, post 70	10 mill

Av hensyn til vilkårene for friluftsliv er FL også opptatt av midler til bl.a. arbeid mot marin forsøpling, miljøovervåking/økologisk grunnkart, vannforvaltning, skogvern og nye nasjonalparker.

Kontaktperson: Morten Dåsnes, tlf 416 18 459, morten@friluftsrad.no



Friluftsrådenes Landsforbund

Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA

www.friluftsrad.no

Tlf 6781 5180, post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

20. oktober 2017

Notat til

BUDSJETTØRING HELSE- OG OMSORGSKOMITEEN

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) vil uttrykke stor bekymring over det misforholdet vi oppfatter mellom Stortingets ønske om prioritering av forebygging og folkehelsearbeid, og regjeringas forslag til statsbudsjett for 2018. Stortinget vedtok ved behandling av Friluftsmeldinga: «Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samlede friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet.» Og som egen sak 19. juni d.å. «Stortinget ber regjeringen fremme en ny handlingsplan for fysisk aktivitet med konkrete tiltak på flere samfunnsområder og arenaer ...» Til tross for at det ikke kan være tvil om Stortingets ønske om å styrke folkehelsearbeidet bl.a. med sterkt fokus på friluftsliv, foreslås det ingen økning til friluftslivsformål i 2018-budsjettet. Andre eksempler på at folkehelse ikke prioriteres er at innføring av en time fysisk aktivitet i skolen står i stampe, og at det foreslås sterk reduksjon i midlene til utbygging av gang- og sykkelveier. Dette illustrerer også at folkehelsearbeidet ivaretas gjennom innsats fra en rekke departementer og sektorer. Med prioritering, felles mål, tiltak og samordning kunne dette gitt en kraftfull innsats. Nå framstår arbeidet som handlingslamme, ukoordinert og fragmentarisk. Det hjelper ikke med flere meldinger og handlingsplaner, hvis det ikke er vilje til reell styrking av arbeidet. **FL ber Helse- og omsorgskomiteen etterlyse en sterkere, mer målretta og koordinert folkehelseinnsats, og fastslå at Helse- og omsorgsdepartementet må ha en overordna og ledende rolle i arbeidet.**

Kap 714 Folkehelse, post 60 Kommunale tiltak

FL er tilfreds med at denne posten øker, og mener det er stor overføringsverdi og folkehelseverdi i flere av tiltakene som gjennomføres her. Flere av de interkommunale friluftsrådene bidrar i tiltak. Vi er imidlertid uenig i at styrking av denne posten skjer på bekostning av post 79.

Kap 714 Folkehelse, post 79 andre tilskudd

FL mener det er riktig at Klima- og miljødepartementet har hovedansvaret for friluftsliv og for å fremme friluftsliv for alle. Helse- og omsorgsdepartementet har i tillegg flere mindre, men viktige, tiltak for prioriterte målgrupper som innebærer friluftslivsaktivitet. Dette mener vi er riktig innsats fra helsemyndighetene som sikrer faglig forankring av tiltak for grupper med særskilte behov. Gjennom støtte fra post 79 gjennomføres en rekke tiltak, og den har gitt rom for å støtte nyskapende prosjekter og tiltak. Gågrupper for eldre i regi av Norges Røde Kors og Den Norske Turistforening er et slikt eksempel. De positive erfaringene samsvarer med våre erfaringer der flere friluftsråd har vært involvert i både å tilrettelegging av turveier og aktivitetstiltak i tilknytning til disse ved ulike institusjoner. Vi mener lavterskel friluftstiltak med utgangspunkt i turveier og sosiale møteplasser i nærmiljøene har et stort unytta potensial i arbeidet med psykisk helse og ensomhet. Vi arbeider med et prosjekt «friluftsporter» som kombinerer aktivitet, naturopplevelser og sosial møteplass i nærmiljø. FL mener det er behov for å styrke denne posten slik at vellykka tiltak kan utvides og slik at det er rom for å støtte nye innovative tiltak. Folkehelsefeltet og særlig arbeidet med psykisk helse trenger utvikling. **FL ber om at post 79 styrkes med 15 millioner i forhold til budsjettforslaget.**

Kontaktperson: Morten Dåsnes, tlf 416 18 459, morten@friluftsrad.no



Friluftsrådene Landsforbund
Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA
www.friluftsrad.no
Tlf 6781 5180, post@friluftsrad.no
Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

24. oktober 2017

Notat til

BUDSJETTØRING FAMILIE- OG KULTURKOMITEEN

Friluftsrådene Landsforbund (FL) vil uttrykke stor bekymring over det misforholdet vi oppfatter mellom Stortingets ønske om prioritering av forebygging og folkehelsearbeid, og regjeringas forslag til statsbudsjett for 2018. Stortinget vedtok ved behandling av Friluftsmeldinga: «Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samlede friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet.» Og som egen sak 19. juni d.å. «Stortinget ber regjeringen fremme en ny handlingsplan for fysisk aktivitet med konkrete tiltak på flere samfunnsområder og arenaer ...»

Til tross for at det ikke kan være tvil om Stortingets ønske om å styrke folkehelsearbeidet bl.a. med sterkt fokus på fysisk aktivitet og friluftsliv, er det ingen samordna innsats i statsbudsjettet for å fremme fysisk aktivitet og folkehelse. Tvert imot foreslås det eksempelvis ingen økning til friluftslivsformål, bevilgningene til gang- og sykkelveier foreslås redusert og innføring av 1 time fysisk aktivitet i skolen står i stampe.

FL er innforstått med at spillemidlene til idrettsformål fordeles av regjeringa utenom statsbudsjettet. Behandling av statsbudsjettet er likevel en anledning til å gi overordna føringer for idrettspolitikken, dvs arbeidet med å fremme fysisk aktivitet, slik det legges opp til gjennom egne kapitler i budsjettproposisjonen om fordeling av spilleoverskudd og idrett.

FL er tilfreds med at det i løpet av siste år er gjort flere endringer som fremmer bruk av spillemidler til egenorganisert aktivitet og friluftsliv bl.a. egen ordning for skilting og merking av turruter, anlegg for egenorganisert idrett og nytt aktivitetstilskudd for egenorganisert fysisk aktivitet. Likevel er ordningene fortsatt i hovedsak tilpassa organisert idrett, og det er de velorganiserte interessene som favoriseres i prioriterings- og beslutningsprosessene for tildeling av midler.

FL vil framheve betydningen av spillemidler til friluftslivsaktivitet for barn og unge, som bl.a. er grunnfinansiering i våre Friluftsskoler.

FL ber Familie- og kulturkomiteen gjennom sine merknader:

- Understreke nødvendigheten av en samordna politikk for å fremme fysisk aktivitet for folkehelse og folks trivsel og livsglede. Arbeidet med handlingsplan for friluftsliv og handlingsplan for fysisk aktivitet må ses i sammenheng.
- Oppfordre regjeringen til å videreføre arbeidet med å styrke bruk av spillemidlene til egenorganisert aktivitet ved en gjennomgang av hele ordningen. Det bør omfatte både utvikling av prioriteringsprosesser og regelendringer, herunder vurdere innføring av en ny ordning med støtte til etablering av utlånssentraler for friluftslivsutstyr.
- Understreke betydningen av spillemidler til friluftslivsaktivitet for barn og ungdom slik at de kan få tilbud om opplæring i grunnleggende friluftslivsferdigheter og tilbys attraktive friluftslivsopplevelser gjennom barne- og ungdomsåra.

Kontaktperson: Morten Dåsnes, tlf 416 18 459, morten@friluftsrad.no



Friluftsrådene Landsforbund

Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA

www.friluftsrad.no

Tlf 6781 5180, post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

26. oktober 2017

Notat til

BUDSJETTØRING TRANSPORT- OG KOMMUNIKASJONSKOMITEEN

Friluftsrådene Landsforbund (FL) vil ta opp nødvendigheten av å styrke gange og sykling som transportform. Det er viktig for klima, miljø, arealpolitikk og folkehelse.

Utbygging av gang- og sykkelveier

I et slikt perspektiv er det uforståelig at investeringer og støtte til bygging av gang- og sykkelveier foreslås redusert. FL mener at budsjettpostene til gang- og sykkelveier må styrkes ut over 2017-nivå. Det gjelder:

1320, post 30 Riksveginvesteringer, Foreslår 226,2 mill i 2018 til tiltak som legger til rette for gående og syklende – ned fra 490,9 i 2017. Må over 500 mill.

1320, post 63 tilskudd til gang- og sykkelveier. Foreslår 76,4 mill for 2018 mot 122,5 mill i 2017. Må økes vesentlig utover 2017-nivå.

Andre tiltak for å stimulere gange og sykling

Samferdselsmyndighetene har et viktig ansvar for å legge til rette for økt andel gående og syklende, særlig i by- og tettstedsområder, jf nasjonal transportplan. Vi viser også til arbeid med nasjonal gåstrategi og nasjonal sykkelstrategi, som vi ikke finner igjen i ny Nasjonal transportplan. Samtidig foregår det et stortilt arbeid med å tilrettelegge for friluftsliv med anlegging av stier, turveger og skiløyper, samt skilte og merke disse, jf Turskiltprosjektet, vektlegging av ferdsselsårer i Friluftsmeldinga og prioritering av spillemidler til formålet. For reiselivet er også turveger og stier av stor betydning, jf arbeidet med nasjonale turiststier - inspirert av nasjonale turistveger. Vi mener det ligger et stort potensial i bedre samordning av tilrettelegging av gange og sykling som transportform, som infrastruktur for naturbasert reiseliv og gange og sykling som friluftslivsaktivitet. Det er i dette arbeidet utfordringer knytta til å få god og enhetlig merking i og gjennom byer og tettsteder, herunder fra trafikknutepunkt. Det gjelder også arbeidet med stimulere til og informere om mulighetene.

FL ber Komiteen ta opp dette potensialet og disse utfordringene gjennom en merknad, f.eks. slik: Komiteen ber regjeringen styrke og samordne arbeidet med å fremme gange og sykling som transportform, grunnlag for naturbasert reiseliv og friluftslivsaktivitet, og vektlegge kombinasjonsmuligheter ved tilrettelegging for gange og sykling, arbeide for enhetlig skilting og merking, og samarbeide bredt om andre informasjonstiltak for å fremme gange og sykling.

Kontaktperson: Asgeir Knudsen, kommunikasjonsrådgiver, tlf 406 46 081, asgeir@friluftsrad.no
Morten Dåsnes, daglig leder, tlf 416 18 459, morten@friluftsrad.no



KYSTLED



Sekretariat 2017

Friluftsrådene's Landsforbund
v Morten Dåsnes

Eyvind Lychesvei 23 B, 1338 SANDVIKA

Tlf + 47 67815180, Mobil + 47 41618459

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr. 971 262 826

morten@friluftsrad.no

Notat

BUDSJETTHØRING STORTINGETS TRANSPORT- OG KOMMUNIKASJONSKOMITE 30. oktober 2017

Om Kystleden

Den Norske Turistforening, Forbundet Kysten, Norsk Fyrhistorisk Forening og Friluftsrådene's Landsforbund samarbeider om utvikling av kystleden, og har gjennom samarbeidsavtale etablert Nasjonal kystledgruppe. Kystleden er et friluftslivstilbud med kyststier, båter og overnattingssteder langs kysten. Kystleden bygger på bruk av gamle ferdselsårer, tradisjonelle båter og overnattingssteder. Fyreieendommene er i dobbelt betydning fyrtårn i overnattingstilbudet.

Ivaretaking av fyreiendommer

Fyreieendommene er i hovedsak i offentlig eie gjennom Kystverket etter at de ikke lenger brukes til sitt opprinnelige formål, og det er et mål at de skal være allment tilgjengelige. Alle organisasjonene i kystledsamarbeidet har avtaler med Kystverket om å forvalte fyreiendommer.

Drift og vedlikehold av fyreiendommene med betydelig bygningsmasse på værutsatte steder er en stor og krevende oppgave. På frivillig basis utføres det et formidabelt arbeid for å ivareta disse viktige kulturminnene og sikre allmenn bruk i ei ny tid. Det er viktig at denne innsatsen anerkjennes og verdsettes.

Samarbeid med og støtte fra Kystverket er avgjørende for videreføring av den enorme dugnadsinnsatsen for å ta vare på fyreiendommene. Kystverkets innsats og bistand finansieres over kap 1360, post 01 Driftsutgifter og under «kystkultur». Underposten til kystkultur foreslås økt fra 10,1 mill i 2017 til 10,3 mill i 2018 – dvs knapt pris- og lønnsvekst.

Nasjonalt kystledgruppe ber Komiteen styrke kap 1360, post 01, underpost «kystkultur» med 1 mill kr og forutsette at økningen går til å støtte arbeidet med å ivareta og vedlikeholde allment åpne fyreiendommer.

Norsk Fyrhistorisk Forening; daglig leder, Ola Sendstad

Forbundet Kysten; generalsekretær, Per Hillesund

Den Norske Turistforening; avdelingsleder friluftsliv, Anne-Mari Planke

Friluftsrådene's Landsforbund; daglig leder, Morten Dåsnes

 Tlf 2331 0980, post@norskfriluftsliv.no Nedre Slottsgt 25, 0157 Oslo	 Tlf 4000 1870, info@turistforeningen.no Youngstorget 1, 0181 Oslo	 Tlf 67815180, post@friluftsrad.no Eyvind Lychesv 23B, 1338 Sandvika
---	--	---

Stortingets Utdannings- og forskningskomite

Notat til Budsjetthøring 2017

Norsk Friluftsliv, Den Norske Turistforening og Friluftsrådernes Landsforbund samarbeider for å fremme bruk av naturen som læringsarena. Dette arbeidet er forankret i Friluftsmeldinga der Stortinget ga i fjor tilslutning til at det er et nasjonalt mål at naturen i større grad skal tas i bruk som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge. Videre i den generelle delen av læreplanverket fastsatt 1.9.17 der bruk av naturen som læringsarena særlig bygger opp under de tverrfaglige temaene «Folkehelse og livsmestring» og «Bærekraftig utvikling». «Respekt for naturen og miljøbevissthet» er del av opplæringens verdigrunnlag, og det legges vekt på varierte læringsarenaer: «De (elevene) elevene skal få oppleve naturen og se den som kilde til nytte, glede, helse og læring».

Kap 225 tiltak i grunnopplæringa, post 74 Tilskott til organisasjonar og post 75 Grunntilskott

Vi mener friluftslivsorganisasjoner og friluftsråd har nyttig kompetanse for skolens arbeid med i større grad å ta naturen i bruk som læringsarena. Gjennom en årrekke har vi tilbudt kurs for lærere, aktivitetsdager for elever, lånt ut utstyr, tilrettelagt egne uteområder for læring og bidratt med læringsopplegg. For å kunne øke innsatsen ber vi om plass på den nyopprettede budsjettposten for grunntilskudd til organisasjoner. Vi ber Komiteen understreke betydningen av å samarbeide med og støtte friluftslivsorganisasjoners og friluftsråds arbeid for å ta naturen i bruk som læringsarena.

Den naturlige skolesekken (Dns)

Den naturlige skolesekken (Dns) er et samarbeidstiltak mellom Kunnskapsdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Det foreslås en, for oss, uforståelig reduksjon på 1 million til Dns på Klima- og miljødepartementets budsjett, mens bidraget fra kunnskapsdepartementet så langt vi kan se, ikke er synliggjort i budsjettet. Vi ber Komiteen understreke betydningen av Den naturlige skolesekken for å ivareta målet om i større grad ta naturen i bruk som læringsarena og særlig for å fremme kunnskap om bærekraftig utvikling. Videre ber vi om at midlene til Dns styrkes med minst 5 millioner og synliggjøres på Kunnskapsdepartementets budsjett.

Kap 254 Tilskott til vaksenopplæring, post 70 Tilskott til studieforbund

Kursaktiviteten til de frivillige organisasjonene er avgjørende for å ta vare på friluftslivstradisjoner og kompetanse. Voksenopplæringsforbundet (VOFO) og studieforbundet Natur og Miljø er viktige medspillere for organisasjonenes arbeid med livslang læring. Tilskuddet til voksenopplæring i regi av de frivillige organisasjonene er kuttet med 22,5 millioner i regjeringens budsjettforslag, og rammer bl.a. Den Norske Turistforening, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Norges Klatreforbund. Frivillige organisasjoners mulighet til å legge til rette for livslang læring gjennom kurs, blir betydelig redusert med dette kuttet på 11%. Vi mener at livslang læring innenfor friluftsliv bør bli et satsingsområde og at støtten til voksenopplæring gjennom studieforbundene som et absolutt minimum må opprettholdes på dagens nivå. Vi ber derfor om at Kuttet til studieforbundene over kap 254, post 70 reverseres og at en kompenserer for lønns- og prisstigning – samla økning på 25 mill kr.

Kontaktinformasjon:

Siri Meland, fagsjef samfunnskontakt Norsk Friluftsliv, tlf 952 40 336, siri.meland@norskfriluftsliv.no;
Kristin Oftedal, fagsjef skole og Barnas turlag DNT, tlf 482 21 339, kristin.oftedal@dnt.no
Morten Dåsnes, daglig leder FL, tlf 416 18 459, morten@friluftsrad.no

Notat

Til: Styret FL
Fra: Asgeir Knudsen
Gjelder: **Forvaltningsløsning**
Dato: 06.11.2017

Forvaltningsløsning

Vi har nå fått frem en avtale med Avinet om å utvikle en løsning for et felles friluftsförvaltningssystem basert på det mangeårige arbeidet som Bergen og Omrand friluftsråd (BOF) har gjort på förvaltningssiden. Uten denne jobben som BOF har gjort har denne løsningen ikke kunnet la seg realisere til den prisen vi nå har fått fremforhandlet.

Tilbudet har vi presentert for friluftsrådene og vi har fått en gledelig bindende respons på vår forespørsel. (se under)

Friluftsförvaltningssystemet er tenkt som grunnmuren for å forvalte alle typer kartbasert informasjon som vi håndterer.

Förvaltningssystemet er også en del av nye godtur og nye telltur og stedbaseret læring hvor alle dataene håndteres i förvaltningssystemet men speiles ut på de ulike plattformene. Vi har i arbeidet lagt stor vekt på å bygge förvaltningssystemet på eksisterende kartdata fra kartverket og at all informasjon skal kunne brukes i vårt system og ha mulighet til eksport til andre systemer på en enkel måte. I tillegg er det knyttet opp mot Norgeskart appen som Avinet forvalter. Det betyr at løsningen også tilbyr en feltversjon, app, som kommuniserer mot förvaltningssystemet online (evt oppdaterer ved dekning). Løsningen er også responsiv (mobiltilpasset) slik at den også kan brukes direkte via webleser som en felt løsning når bruker er innlogget.

Standardisert løsning for friluftsförvaltning

Den standardiserte løsningen for friluftsförvaltning vil være en obligatorisk grunnmodul hvor vi i tillegg til förvaltning av friluftselementer (inkl. registrering av tilstand og eventuelle tiltak) også kan forvalte innhold i de øvrige løsningene; TellTur v. 2., GodTur v.2. og løsning for stedbaseret læring.

Funksjonaliteten

Standardisert løsning for friluftsförvaltning med grunnleggende funksjonalitet for förvaltning av eiendeler, tilstandsregistrering og tilstandsbaseret vedlikeholdsoppfølging, inkludert følgende funksjonalitet.

Brukerregistrering

Brukerregistrering og slik sett registrere brukere tilknyttet friluftsråd ut fra det enkelte råds behov. En forutsetning er at brukere kun har tilgang til data for sitt råd / sin organisasjon.

Registrering og editering av friluftselementer/-fasiliteter

Her kan rådene

- Registrere friluftselementer i kartet
- Registrere friluftselement-/objekttype (f.eks skilt, hytte, gapahuk etc.)

Med utgangspunkt i SOSI spesifikasjon for friluftselementer

- Registrere egenskapsinformasjon (fritekst navn/nr, beskrivelse, utfyllende info)
- Tilknytte bilde/multimedia og tilhørende dokumenter
- Symbolikk i henhold til gjeldene standard for friluftselementer (ref. merkehandboka.no)
- Registrering og editering av tilstand f.eks God, Mindre god, Tiltak anbefalt
- Registrering og editering av tiltak (f.eks vedlikeholdsarbeider)

Planlagte tiltak

Med tilhørende dato for neste tiltak

Utførte tiltak med tilhørende dato

Med tilhørende dato for siste tiltak

Søkefunksjonalitet

- Søk etter registrerte friluftselementer
- Søk i stedsnavn
- Søk i adresser
- Utvalg i kart

Velg friluftselementer ved å tegne utvalgsområde i kart

- Tabellvisning og eksportmuligheter
- o Tabellvisning av friluftselementer
- Mulighet for å filtrere og sortere på egenskaper

Eksportmuligheter til bl.a.:

Excel, Google Earth, andre kart-/GIS-løsninger

Integrasjon mot Adaptive feltregistreringsløsning/Norgeskart-appen

Standardisert løsning for friluftsforvaltning vil integreres mot vår Norgeskart-app baserte feltregistreringsløsning hvor friluftsforvalterne kan registrere og editere alle friluftselementer med egenskapsinformasjon i felt (også i områder utenfor mobildekning). Synkronisering mot forvaltningsløsningen/webkart-portalen skjer ved få og enkle tastetrykk se figur:



Tidsplan

5.1 Overordnet fremdriftsplan standardisert friluftsforsvaltningsl sning

Aktivitet	Tidsramme
Intensjonsavtale basert på tilbud med minimum 10 friluftsråd/FL/Statskog	Innen 1. november d.�.
Eventuelle avklaringsmøter og kontraktsigneringer med friluftsrådene/FL/Statskog	Fortløpende
Oppsett av webkart-port�l med standard forslag til friluftsforsvaltningsl�sning	Utført
Idriftsettelse v. 0.1 – Forsvaltningsl�sning på webportal	Innen 1.desember d.�.
Oppsett av friluftssymbolikk i henhold til merkehandboka.no	Innen 1. januar 2018
Integrasjon mot feltregistreringsløsning/Norgeskart-appen	Innen 1. mars 2018
Idriftsettelse v. 1. – Forsvaltningsl�sning på webportal og Norgeskart-app	Innen 1. mars 2018

Dette tegner til   bli et godt prosjekt med stor oppslutning. Fordelen er mange med løsningen slik den blir presentert her nå, men det viktigste er sannsynligvis at vi nå lager en løsning som ikke stenger for utvikling, men tvert imot kan være grunnmuren i mange ulike informasjonstjenester i fremtiden. Her vil de enkelte rådene kunne være med på mye bra og spennende digitalisering.



KostnaderForvaltningsløsning

Initial engangskostnad FL	300.000
Årlig abonnementspris friluftsråd, store	30.000
Årlig abonnementspris friluftsråd, små	20.000
Årlig abonnementspris friluftsråd kun basis for TellTur/stedsbasert	10.000

(I tillegg refunderer FL kr 100.000 til Bergen og Omland Friluftsråd for utviklingsarbeid)

TellTur

Initial engangskostnad FL	100.000
Årlig abonnementspris per friluftsråd	7.000

Stedsbasert læring

Initial engangskostnad FL	100.000
Årlig abonnementspris	75.000

FRILUFTSRÅDENE

DELTAKELSE FORVALTNINGSLØSNING

Friluftsråd	Forvaltningsløsning			TellTur	Steds basert læring	NOK eks. mva. pr. år
	<100.000 innbyggere	> 100 000 innbyggere	Begrenset til TellTur/ Stedsbasert læring			
Sør	X			X		27.000
Midt-Agder			X	X		17.000
Lindesnesregionen			X	X	X	22.000
Lister	X					20.000
Dalane	X			X	X	32.000
Jæren		X				30.000
Ryfylke		X				30.000
Vest		X		X		37.000
Bergen og Omland		X		X		37.000
Sunnmøre	X				X	25.000
Trondheimsregionens			X	X	X	22.000
Trollfjell			X	X		17.000
Helgeland	X			X	X	32.000
Polarsirkelen			X	X	X	22.000
Salten	X			X	X	32.000
Lofoten			X	X		17.000
Vesterålen	X			X		27.000
Midtre Hålogaland	X				X	25.000
Midt-Troms			X	X		17.000
Ishavskysten	X			X	X	32.000
Nord-Troms			X		X	15.000
Finnmark			X		X	15.000
	9 stk	4 stk	9 stk	15 stk	11 stk	



Til Statskog, Friluftsrådernes Landsforbund og Norges Fjellstyresamband

Informasjon og invitasjon til videre samarbeid om UT.no

Som mange vet, fikk DNT en gave fra Sparebankstiftelsen DNB i vår på 8 millioner kroner. Den støtten skal brukes til videreutvikling av UT.no. Det er et kjærkomment bidrag til en plattform som trenger oppgradering og ny funksjonalitet.

Vi har ved flere anledninger snakket sammen om planer knyttet til UT.no og andre turplanleggere. Fra vår side, har vi i mangel på ressurser ikke kunnet prioritere videreutvikling i så stor grad som mulig. Nå er vi derimot klare igjen og ønsker en bred allianse i byggingen av en turinformasjon og turplanlegger som flest mulig finner relevant.

I søknaden til Sparebankstiftelsen vektla vi utvikling knyttet til disse overskriftene:

- Ytelse
- Kartutvikling
- Visuell kommunikasjon
- Turinformasjon
- Reiseplanlegger
- Ferskinginfo
- Brukertilpasset innhold

Vi ønsker å utvikle UT.no sammen med et eksternt IT-utviklingsmiljø. De vil sørge for daglig fremdrift og prosjektgjennomføring. Men innholdet på UT.no må utvikles av oss, og det ønsker vi å gjøre sammen med relevante fagmiljøer som dere. Dette brevet er derfor en invitasjon til å sammen skape hele landets turportal. Vi vil gjerne invitere til et oppstartsmøte for å enes om prinsipper og videre arbeidsform så snart vi har den tekniske utviklingspartner på plass, det vil skje i løpet av kort tid.

For Den Norske Turistforening

Nils Øveraas (s)
generalsekretær

Endre Kleiveland (s)



Friluftsrådenes Landsforbund

Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA

www.friluftsrad.no

Tlf 6781 5180, post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

Den Norske Turistforening

Kopi: Statskog
Norges Fjellstyresamband

Deres ref:

Vår ref:

Dato: 13. oktober 2017

Samarbeid om digital informasjon

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) takker for brev med informasjon og invitasjon til videre samarbeid om Ut.no. Dette er jo et tema som har stått på dagsorden i flere år, og som vi har hatt en viss dialog om. FL har dels arbeida for en felles løsning og samarbeid med Ut.no, men i mangel av avklaringer har vi også arbeida med utvikling av egne løsninger. Vi er nå i en fase hvor vi skal ta stilling til etablering av en forvaltningsløsning som også vil gi basis for publikumsinformasjon, turregistrering og et opplegg der skoler kan registrere sine undervisningsopplegg for uteskole (stedsbasert læring). Vi legger til grunn at all geografisk informasjon som Kartverket kan og vil handtere i sine baser, skal være der (jf bl.a. vårt samarbeid om registrering av stier og turruter). Øvrig stedfesta informasjon som friluftsrådene har om områder, stier m.v. legges inn i vår forvaltningsbase.

Det ligger an til at vi gjør en oppgradering av GodTur som et ledd i dette arbeidet, og slik at vi i løpet av 2018 har bedre informasjon til publikum. Vi deler imidlertid visjonen dere har om «hele landets turportal», og har i vår spesifikasjon til leverandør (Avinet) bedt om at data og løsninger legges til rette for et mulig samarbeid med Ut.no. Vi er gjerne med på en videre prosess for å drøfte samarbeid når dere har avklart teknisk utviklingspartner. I et videre samarbeid vil mulighetene til å presentere de tilbud vi har, inklusiv områder vi forvalter som badeplasser mv, profil, økonomiske vilkår og framdrift være viktig.

Gjennom annen kontakt er vi kjent med at forvaltningsløsning for drift av områder, bygninger og stier/turruter også er av interesse for dere. Den løsningen som vi er i ferd med å falle ned på, er utvikla i regi av Bergen og Omland Friluftsråd. De har prøvd den ut i sommer og er godt fornøyd. Vi deler gjerne erfaringer. Vi er også åpne for å drøfte samarbeid om «Stedsbasert læring». Vi har jo et nært samarbeid om skolesatsing, og tror muligheten til å ha undervisningsopplegg stedfesta og i en base, kan være interessant også for dere. Ta gjerne kontakt om noe av dette er interessant uavhengig av arbeidet med turportal.

Vi ser fram til invitasjon til oppstartsmøte om videre samarbeid om turportal.

Vennlig hilsen

Friluftsrådenes Landsforbund

Asgeir Knudsen
Kommunikasjonsrådgiver

Morten Dåsnes
Daglig leder

Notat

Til: Styret FL
Fra: Asgeir Knudsen
Gjelder: **GodTur v.2 – 1.juli 2018**
Dato: 06.11.2017

Sammen med Statskog og øvrige samarbeidsparter (Bedriftsidretten, NJJF) leverer vi tjenesten GodTur.no for registrering av turer og friluftsfasiliteter i kart med tilhørende artikler. Tidligere hadde godtur.no en app knyttet til tjenesten, men pga kostnadene for å vedlikeholde en spesiell app ble denne avviklet. Nå er det ønskelig å oppgradere GodTur.no til en mer moderne og fremtidskompatibel kartplattform. Her er det flere muligheter som vi beskriver i dette notatet.

DNT og Ut.no

Vi har hatt god kontakt med DNT om å se på mulige felles evt synergier mellom godtur.no og ut.no. Vi har hatt flere møter med DNT om saken, men det har vist seg å være vanskelig å få en avklaring om hva DNT tenker om sin nye ut.no løsning. Vi har imidlertid blitt invitert til et samarbeid.

DNT fikk i år en gave fra Sparebankstiftelsen DNB i på 8 millioner kroner. Den støtten skal de bruke til å videreutvikle UT.no. De har informert oss om at de også har planer om å knytte UT.no til andre turplanleggere, men at det så langt har strandet på en mangel av ressurser. Nå er de derimot klare igjen og ønsker en bred allianse i byggingen av en turinformasjon og turplanlegger som flest mulig finner relevant. Pengene de har fått fra Sparebankstiftelsen skal brukes på følgende områder på den nye Ut.no:

Ytelse

Kartutvikling

Visuell kommunikasjon

Turinformasjon

Reiseplanlegger

Ferskinginfo

Brukertilpasset innhold

De har også informert oss om at de vil utvikle UT.no teknisk sammen med et eksternt IT-utviklingsmiljø. Innholdet på UT.no vil de utvikle i DNT sammen med relevante fagmiljøer som friluftsrådene. De er derfor åpne på at de ønsker å invitere oss med for å skape hele landets turportal.

Forvaltningsløsning

Vi har nå fått frem en avtale med Avinet og å utvikle en løsning for et felles friluftsförvaltningssystem. Dette har vi nå presentert for friluftsrådene og vi har fått en gledelig bindende respons på vår forespørsel fra 22 av 27 medlemsråd som vil være med på en større eller mindre del av løsningen.

Friluftsförvaltningssystemet er tenkt som grunnmuren for å forvalte alle typer kartbasert informasjon som vi håndterer. Forvaltningssystemet er også en del av nye godtur og nye telltur hvor alle dataene håndteres i forvaltningssystemet men speiles ut på ulike plattformer. Vi har i

arbeidet lagt stor vekt på å bygge forvaltningssystemet på eksisterende kartdata fra kartverket og at all informasjon skal kunne brukes i vårt system og ha mulighet til eksport til andre systemer som f.eks Ut.no.

Norgeskartappen

I tillegg vil vi knytte nye TellTur og GodTur opp mot Asplan Viaks Norgeskart-app. Det vil igjen gi mulighet for TellTur- og GodTur-brukere til å bruke disse tjenestene i felten gjennom Norgeskart-appen.

Integrasjonsmuligheter

GodTur v.2. vil kunne dele informasjon med TellTur v.2. og omvendt uten behov for datakonvertering og versjoneringsproblematikk (begge løsninger kjører mot samme database og Adaptive-plattform). Eksempler på informasjon som kan være aktuelt å dele kan være; turer, turutgangspunkt, turmål og diverse interessepunkt.

Et standardisert friluftsförvaltningssystem gir mulighet for mange typer tjenester, men hovedideen er at samtlige løsninger skal baseres på sentral felles lagring, forvaltning og deling av informasjon mellom de ulike løsningene/tjenestene. All vesentlig informasjon, inkl. data om turer, historisk statistikk og brukere fra dagens tjenester tas med videre.

Skisse til hvordan løsningen spiller sammen



Pris – GodTur v.2.

GodTur v.2. foreslås delvis priset som et årlig abonnement som inkluderer drift, support og programvare vedlikehold samt en initial engangsinvestering som reduserer det årlige tjenesteabonnementet.

GodTur v.2. – Estimerte timer og pris

Estimerte antall timer for utvikling: 620, estimerte antall timer for drift, support, vedlikehold: 100

Engangs investeringskostnad eks. mva totalt for Friluftsrådenes Landsforbund og Statskog

300 000,- . Årlig abonnement totalt for Friluftsrådenes Landsforbund og Statskog

40 000,-* (*Krever også tilgang til forenklet forvaltningsløsning)

FL fikk i 2015 midler både fra Miljødirektoratet og Gjensidigestiftelsen (totalt 200 000,-) til

turportal. I påvente av en avklaring med DNT har vi nå i to år søkt om utsettelse på bruk av

midlene og vi vil neppe få det for en tredje gang. Vi har derfor klar en finansiering av FLs andel og disse midlene må sannsynligvis tilbakebetales om vi ikke bruker denne muligheten nå.

Konklusjon og videre arbeid

Vi mener etter våre vurderinger og kontakt med Statskog at vi fortsetter med godtur.no på ny plattform. Statskog er i ferd med å ta sin beslutning (forhåpentligvis før jul), men signalene derfra er positive.

Vi har tidligere avsatt midler til utvikling av **GodTur v.2.** og vil derfor gå videre med godtur som vår turportal, men ikke lukke døren for et samarbeid med Ut.no.

Det er flere grunner til at vi mener vi gjør et riktig og viktig valg her.

- Vi vet ikke om premissene for den nye turportalen Ut.no selv om DNT har sagt litt hvordan de tenker så har vi pr dd ikke fått noe mer informasjon.
- Godtur trenger sårt en oppgradering nå og ny teknologi som er responsiv, dvs tilpasset mobile løsninger.
- Vi sitter på en del informasjon om f.eks nærturer, badeplasser, gapahuker som for en del kan være bare punktbasert informasjon som vi ikke vet hvordan blir håndtert i ny Ut.no
- Vi får en fin mulighet til å bruke Norgeskartappen som medium for informasjon fra godtur.no og bruke feltløsningen i appen
- Forvaltningsløsningen gjør at mulighetene til å håndtere kartbasert informasjon i GodTur v.2 blir vesentlig forenklet noe som vi mener vil øke kvaliteten og mulighetene i portalen

Ut.no vil åpenbart ha mulighetene til å bli landets turportal siden de har så mye ressurser å legge i utviklingen. GodTur v.2s informasjon kan bidra til at den blir enda bedre og vår løsning lukker ikke for eksport av vår informasjon til Ut.no etter hvert som vi ser hvordan det utvikler seg videre.

Planen er å ha ny versjon GodTur v.2 oppe å gå innen 1.juli 2018.

Friluftsliv og folkehelse - innspill til ny regjeringserklæring

Norsk Friluftsliv, Friluftsrådenes Landsforbund og Den Norske Turistforening viser til stortingsmeldingen om friluftsliv og et godt samarbeid med regjeringen i forrige stortingsperiode. Våre frivillige organisasjoner representerer om lag 1 million medlemskap og de interkommunale friluftsrådene omfatter medlemskommuner med til sammen 70 prosent av den norske befolkningen.

Hvorfor satse på friluftsliv?

Friluftsliv er en nøkkel til å styrke folkehelsen og bidra til livskvalitet og gode lokalsamfunn.

- Ni av ti nordmenn driver med friluftslivsaktiviteter (SSB, 2014).
- Friluftsliv er den aktivitetsformen flest ønsker å gjøre mer av for å bli mer fysisk aktive (MMI, 2012) og at friluftsliv er den formen for fysisk aktivitet med minst sosiale forskjeller (Breivik, 2017).
- Samfunnsgevinsten ved å få flere fysisk aktive er anslått til å være 80 mrd kroner årlig (Vista Analyse, 2016), blant annet fordi det forebygger sykdom og uførhet.

Dette viser hvilket folkehelsepotensiale som ligger i friluftslivet. Men dersom vi skal klare å utløse dette potensialet og øke deltakelsen blant de som i dag er lite aktive, trengs det et skikkelig løft, i et samarbeid mellom politiske myndigheter, frivillige organisasjoner og friluftsråd.

Hva bør gjøres?

Her er våre anbefalinger av de viktigste tiltakene for å styrke friluftslivet de neste fire årene. Vi håper disse kan inngå i regjeringserklæringen for en ny Solberg-regjering.

- Utarbeide en **handlingsplan for friluftsliv** med konkrete tiltak for å styrke friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet (jf Stortingets vedtak i behandlingen av friluftslivsmeldingen).
- Ivareta og styrke **allmannsretten** som grunnlag for variert friluftsliv for alle, blant annet ved å innarbeide den i grunnloven.
- Sikre rekruttering til det **høstingsbaserte friluftslivet**, inkludert jakt og fiske (jf friluftslivsmeldingen).
- **Gjøre friluftslivet mer tilgjengelig** ved å ta vare på bymarker og grønne lunger i byer og tettsteder (jf Høyres partiprogram).
- Iverksette en **nasjonal stisatsing**, blant annet ved å bidra til at alle kommuner utarbeider turruteplaner som sikrer innbyggerne turstier i nærheten av der de bor, og ved å styrke satsingen på nasjonale turiststier.
- Legge til rette for at naturen i større grad tas i bruk som **læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge** (jf friluftslivsmeldingen), blant annet ved å legge til rette for mer fysisk aktivitet utendørs i skolen (jf Høyres og Frps partiprogrammer om mer fysisk aktivitet i skolen).



- Videreføre og styrke samarbeidet med friluftsråd og friluftslivsorganisasjoner om lavterskel friluftstilbud i nærmiljøene, med vektlegging av fysisk aktivitet, naturopplevelser og sosiale møteplasser for å fremme både fysisk og psykisk helse (jf. Høyres partiprogram)
- Støtte opp om aktører som bidrar til et mangfold av former for fysisk aktivitet og kan øke deltakelse fra et bredere lag av befolkningen, blant annet ved å sikre **gode rammebetingelser for friluftsliv og egenorganisert idrett** (jf Høyres og Frps program).
- Styrke arbeidet mot **marin forsøpling** gjennom forebyggende tiltak, internasjonalt og nasjonalt regelverk, utviding av skjærgårdstjenesten og støtte til oppryddingsarbeid.
- Støtte opp om det **frivillige arbeidet** innenfor friluftslivet. Frivilligheten er en grunnpilar i friluftslivet, bidrar til mye aktivitet, og egenverdien for de som bidrar er stor.
- Legge til rette for god **tilgang til strandsonen** i hele landet (jf friluftslivsmeldingen), og støtte opp om etablering av sammenhengende kyststi langs hele kysten.
- Sikre **naturgrunnet** og opplevelsesverdiene i store sammenhengende naturområder, blant annet ved å utarbeide statlige planretningslinjer for fjellområdene og støtte opp om regionale planer for fjellområdene (jf friluftslivsmeldingen).
- Støtte opp om utvikling av **digitale verktøy** innenfor friluftsliv for å sikre brukervennlig og tilgjengelig informasjon som motiverer til økt deltakelse (jf friluftslivsmeldingen).
- Styrke oppsynet og evaluere endringene som er gjort i regelverket for **motorferdsel i utmark**, med sikte på å ivareta muligheten for å oppleve stillhet og ro i naturen.

For spørsmål eller utdypende kommentarer, ta kontakt med:

Siri Meland, fagsjef samfunnskontakt i Norsk Friluftsliv, mobil 9524 0336.

Morten Dåsnes, daglig leder i Friluftsrådernes Landsforbund, mobil 4161 8459.

Katrine Gramnæs, fagsjef samfunnskontakt i DNT, mobil 4102 0810.

60 h/17



DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Oslofjordens friluftsråd
Gml. Drammensvei 203
1337 SANDVIKA

Deres ref

Vår ref
17/691-4

Dato
27. oktober 2017

Svar på forespørsel om å bli godkjent som søknadsberettiget til tilskuddsordningen Friluftstiltak for barn og ungdom

Vi viser til brev fra Oslofjordens Friluftsråd (OF) datert 2. februar 2017 og til møte mellom OF og Kulturdepartementet 24. april 2017. OF ønsker at departementet gjør en ny vurdering av om de er søknadsberettiget til tilskuddsordningen til *Friluftstiltak for barn og ungdom*.

OF meldte seg ut av Friluftsrådenes Landsforbund (FL) i 2011. I brev av 14. februar 2012 fastslo Kulturdepartementet at tilskuddsordningen *Friluftstiltak for barn og ungdom* ikke var åpen for særskilte søknader fra organisasjoner som ikke er medlem av FL eller FRIFO (nå Norsk Friluftsliv). Departementet ville i tråd med etablert praksis forholde seg til de to hovedorganisasjonene for friluftsliv i Norge.

På bakgrunn av OFs nye henvendelse har departementet gjort en ny vurdering av om OF er søknadsberettiget til tilskuddsordningen. Det primære formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til fysisk aktivitet i form av friluftsliv for barn og ungdom i aldersgruppen 6-19 år. OF er et interkommunalt friluftsråd med aktiviteter som oppfyller formålet med tilskuddsordningen. En betydelig andel av Norges befolkning bor i OFs medlemskommuner. Det er derfor departementets vurdering at tilskudd til OF fra ordningen vil legge til rette for aktivitet for målgruppen.

På bakgrunn av dette finner departementet at OF er søknadsberettiget til tilskuddsordningen fra og med 2018. Søknad om tilskudd for 2018 skal sendes til FL. FL vil bli bedt om å behandle og prioritere en ev. søknad fra OF i forbindelse med FLs søknad om tilskudd fra ordningen for 2018. FLs søknadsfrist til departementet er 15. februar 2018.

Med hilsen

Heidi Karlsen (e.f.)
avdelingsdirektør

Kjartan Pedersen Gurholt
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Friluftsrådenes Landsforbund
Klima- og miljødepartementet

01.11.2017 AK

Notat til styret friluftsrådene om ny personvernforordning

GDPR – General – Data – Protection – Regulation – retten til å bli glemt som det også kan kalles

De nye personvernreglene (GDPR) som snart trer i kraft gir flere og strengere plikter enn før. EUs forordning for personvern er det som skal erstatte det vi i dag kjenner som personopplysningsloven. Reglene trer i kraft 25. mai 2018, og gir Datatilsynet muligheten til å gi opptil 20 millioner Euro i bot eller enda mer for selskaper med stor global omsetning, til de som bryter loven. Men selv om de nye reglene kan virke overveldende, er det mye vi kan og bør gjøre allerede nå for å være klar til endringene trer i kraft.

GDPR – betyr også en holdningsendring/erkjennelse – at persondata ikke er noens «vare», men derimot noe vi forvalter på vegne av brukeren i en begrenset periode og innenfor den avtalen vi har gjort med bruker. Informasjon er gull, men det er brukerens gull – som vi er betrodd til å forvalte i en begrenset periode og omfang.

De nye EU-reglene i **GDPR** betyr kraftige sanksjoner for brudd på dagens personvernkrav, og nye krav. De nye kravene fokuserer på dokumentasjon av sikkerhet, tilstrekkelige samtykker og klar informasjon, risikovurderinger og internkontrollsystem. Krav til dataportabilitet, korte tidsfrister for respons og en ny type personvernombud, introduseres også.

For styrer og daglig leder øker det personlig ansvaret og de som skal påse at vi følger opp det loven sier om forsvarlig drift. Personvernet omfatter ansatte, brukere/kunder, leverandører, medlemmer, osv.

GDPR er blitt kjent for sitt bøtenivå. Bøtenivået er blitt skjerpet for at ledelsen skal våkne og ta grep. Men de høye bøtene bør ikke være den viktigste grunnen til å etterleve reglene. Like viktig er risikoen for tap av omdømme. Vi har sett i mediene at alt kan hackes og at apper og osv uten tilstrekkelig sikring er farlige er alt innenfor GDPRs lovområde. Brukergrupper som vi kan ha for eksempel på turprosjekter, friluftskoler, postkassetrim mv kommer alle inn under GDPRs regelverk fra 25.mai 2018. Gjør vi noen feil her er risikoen for omdømmetap stort og det kan også føre til økonomisk tap.

Derfor heter det at det å unnlate å beskytte seg mot dataangrep og tap anses som uforsvarlig opptreden fra ledelse og styret.

Kortversjonen for oss som friluftsråd er denne:

Du kan ikke lenger ha generelle samtykker (= ja takk, jeg vil ha dette kruset og samtidig havne på vår mailingliste).

Du må innhente samtykkene én for én (= «ja takk, jeg vil ha kruset», «ja takk, jeg vil stå på mailingliste», «ja takk du kan sende meg SMS.») Disse kan stå i samme skjema, men avhukingene må være separate.

All informasjon om hvilke samtykker du samler inn og hvorfor må være lett tilgjengelig, tydelig og lettfattelig. Og samtykker gjelder kun for ett år av gangen.

Noen flere endringer

Du må ha en Databehandleravtaler (*se vedlagte ex) med alle leverandører av data der du har bruker eller kundeinformasjon. Brukeren kan kreve å få se alle data du har på henne.

Bruker kan kreve å bli slettet og at dataene blir fullstendig anonymisert.

Offentlige virksomheter og de som har spesielt sensitive opplysninger må ha personvernombud.

Alt dette er viktig motivasjon for å gjennomføre noen tiltak også hos oss.

Første bud er å få frem en oversikt over hva GDPR og datasikkerhet betyr oss slik det er redegjort for i dette notatet. Selv om GDPR reiser en rekke juridiske spørsmål, er etterlevelse i stor grad logistikk og praktisk jobb. Vi har kanskje ikke så omfattende jobb foran oss, men det må organiseres slik at det er klart til 25. mai 2018, når GDPR trer i kraft i hele EU området.

Proessen blir slik:



A) Planlegge som vil bl.a. omfatte og definere omfang/planlegge, avklare om det trengs mye ressurser, fremdriftsplan, og angi risikonivå.

B) Kartlegge personopplysninger som behandles, behandlingsmåte, informasjonssystemer, bruk av leverandører/underdatabehandlere, overføring til tredjeland, rutiner og prosedyrer, dokumentasjon mv.

C) Vurdere behandlingen av data og informasjon, identifisere avvik fra regelverket og akseptert risikonivå og tilhørende risikoelementer.

D) Hvis det ender opp i et avvik.

E) Utbedre som vil være å iverksette tiltak og endre rutiner som ikke er i overensstemmelse med GDPR (og annet evt regelverk).

F) Etablere en effektiv struktur for å håndtere avvik og risikoelementer i hele organisasjonen.

G) Håndtere løpende risikoforhold som oppstår, samt håndtering av endringer i rammelovgivning, teknologi og andre forhold som kan påvirke risiko i organisasjonen.

Vår plan er å ha en oversikt over evt avvik klar til mars 2018 samt inngå databehandleravtaler med alle leverandører av data og personrelaterte tjenester til oss løpende.

Deretter risikovurdere og utbedre og etablere tydelige rutiner for alle rådene og ha dette kommunisert og klart til 25.mai 2018. Det betyr også å sørge for at rutinene blir kjent, at alle rådene og underleverandører utvikler kultur for godt personvern, og at evt avtaleverk reflekterer dette.

Viktig å merke seg er at fordi ikke-personlige data kan være like viktige som personlige data, bør rutinene innlemmes i det generelle kvalitets- og sikkerhetsarbeidet. Ansvarlig hos oss er Asgeir K for praktisk gjennomføring.

Her er de 5 vanligste bruddene på de nye personvernreglene ifølge juristene.

- 1) Virksomheten har ikke oversikt over all behandling av personopplysninger.
- 2) Manglende vurderinger og tilhørende dokumentasjon.
- 3) Manglende rutiner og prosedyrer
- 4) Manglende databehandleravtale.
- 5) Overføring av personopplysninger til tredjeland uten lovlig grunnlag.

Noen nyttige lenker ang personvern og GDPR:

Uoffisiell norsk oversettelse av GDPR - en uoffisiell norsk oversettelse av EUs personvernforordning
88 sider

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c907cd2776264a6486b8dd3ee00a4e3d/uoffisiell-norsk-oversettelse-av-personvernforordningen.pdf>

GDPR-expert.com - "Lovspeil" mellom EU-forordningen, personverndirektivet fra 1995 og den norske personopplysningsloven utarbeidet av Bull & Co.

<https://www.gdpr-expert.com/home.html?mid=15>

Forslag til ny lov om behandling av personvernopplysninger - høringsforslag til ny personopplysningslov som gjennomfører EUs personvernforordning i norsk rett. 136 sider

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c907cd2776264a6486b8dd3ee00a4e3d/horingsnotat--ny-personopplysningslov--gjennomforing-av-personvernforordningen-i-norsk-rett.pdf>

Datatilsynet - se nyheter og tips hos den norske tilsynsmyndigheten:

[https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-skjema/nye-personvernregler/eus-personvernreform-/](https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-skjema/nye-personvernregler/eus-personvernreform/)

NOEN SENTRALE PERSONVERNBEGREPER hentet fra advokatfirmaet Selmer DA Oslo

Personopplysning:

En eller flere opplysninger som hver for seg eller samlet kan knyttes til en enkeltperson - herunder ved bruk av dataprosessering eller andre tilgjengelige metoder

Sensitive personopplysninger: Opplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning, at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, helseforhold, seksuelle forhold eller medlemskap i fagforeninger. Den fysiske personen en eller flere opplysninger kan knyttes til.

Enhver befattning/bruk av personopplysninger, f.eks innsamling, registrering, sammenstilling, lagring og utlevering.

Den som bestemmer formålet med behandlingen

Databehandler: En som behandler personopplysninger på vegne av behandlingsansvarlig kan ikke gå utenfor instruksene fra behandlingsansvarlig

Databehandleravtale: Avtale som skal foreligge mellom den behandlingsansvarlige og databehandleren senest når databehandlerens behandling begynner. Fastlegger formålet med behandlingen, rettigheter, plikter og begrensninger

60 j) / 17



Friluftsrådenes Landsforbund

Eyvind Lychesv 23 B, 1338 SANDVIKA

www.friluftsrad.no

Tlf 6781 5180, post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

Landbruks- og matdepartementet

Deres ref: 15/631

Vår ref: 466.3

Dato: 23. oktober 2017

HØRINGSUTTALELSE TIL FORSLAG TIL NY FORSKRIFT OM SKOGBEHANDLING OG SKOGSDRIFT I OSLO OG NÆRLIGGENDE KOMMUNER, OG ENDRING I FORSKRIFT 29. MAI 2015 OM PLANLEGGING OG GODKJENNING AV LANDBRUKSVEIER

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) takker for muligheten til å gi høringsuttalelse til forslag til ny forskrift. Vi er blant dem som har etterlyst ny forskrift, og er glad for at det nå er en aktiv prosess for å fastsette ny forskrift. Vi er kjent med det felles innspillet som Oslo og Omland Friluftsråd, Forum for natur og friluftsliv i Oslo og Forum for natur og friluftsliv i Akershus har sendt. Disse samarbeidsorganene har brei erfaring og kompetanse forankra i en rekke medlems- og tilslutta organisasjoner på et langt mer detaljert nivå enn FL. Vi gir vår generelle støtte til denne høringsuttalelsen, og vil fra vårt ståsted framheve noen synspunkter på den foreslåtte Forskriften av overordna karakter.

§ 1 Formål

FL mener at de formål som forskriften for skogbehandling og- drift i Marka skal balansere skogbruksvirksomheten mot, må være konsistente med formålene i Markaloven; «Formålet med loven er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett.» Naturopplevelser og idrett må derfor innarbeides i formålet. Det kan skape unødvendige tolkningsproblemer i framtida om disse to formålene ikke er en del av ny forskrift for Marka. Vi forutsetter at lovteksten vil gå foran forskriften, men mener en bør sørge for samsvar nå og dermed unngå framtidige tolkningsproblemer og konflikter.

§ 3 Hogst og flatestorleik

FL er enig i at det fastsettes maksimumsstørrelser på hogstflater, og vi mener det er riktig at disse reglene fastsetter mindre flater i de mest brukte/bynære delene av Marka. Faste øvre grenser er lett å forholde seg til for alle parter. Hogstflater endrer landskap og naturopplevelser vesentlig og medfører vanligvis redusert framkommelighet i flere ti-år. Flatehogst er derfor av de skogbrukstiltak som vekker størst negative reaksjoner hos friluftsutøvere. Det er derfor viktig for friluftslivet at det er maksimumsgrenser for flatestørrelse. Vi støtter også at ungskogsfelt over 2 dekar og med gjennomsnittshøyde opp til 2 meter regnes som del av flaten.

§ 6 Terrengtransport

Kjøreskader i terrenget og i stier og andre ferdselsårer utgjør største ulempen av skogbrukstiltak for friluftsliv og annen ferdsel. Hensyn til friluftsliv og ferdsel må derfor tillegges så stor vekt i denne paragrafen. Med de klimaendringer vi ser ut til å stå overfor, er dette utfordringer som vil forsterkes i tida framover. PEFC-skogstandarden har strengere bestemmelser på dette feltet enn det som foreslås i Forskriften. Vi ber om at følgende som i PEFC-skogstandard gjelder «mye brukte friluftsområder» -

som vi mener Marka faller inn under, innarbeides i Forskriften: «Avbøtende tiltak eller stopp av drifter skal vurderes når skadene blir betydelige». Videre: «I områder med mye mark med dårlig bæreevne og hvor faren for terrengskader er stor ved drift i sommerhalvåret, skal utdrift av tømmer fortrinnsvis skje på frossen eller godt snødekt mark.»

Hogstavfall i stier og løyper er en stor ulempe for ferdsel. I PEFC-skogstandard heter det. «Mens hogsten pågår, skal det, for å unngå unødvendige hindringer for allmenn ferdsel, ryddes i stier og skiløyper så snart det er praktisk mulig». Vi ber om denne setningen også tas inn i Forskriften.

§ 7 Melding om hogst

FL er sterkt uenig i at meldeplikten for hogst avgrenses til hogster over 10 dekar. Også mindre hogster, særlig i nærområdene, kan ha stor og avgjørende betydning for friluftsliv, idrett og naturopplevelser. Eksempelvis kan slike mindre hogster totalt ødelegge områder som brukes aktivt av barnehager, skoler og organisasjoner til aktivitet, læring og som sosiale møteplasser. Ofte kan små endringer og tilpasninger gi akseptable løsninger for både skogbruk og andre interesser. Men det betinger at det er en meldeplikt og åpen mulighet for å fremme innvendinger. FL frarår altså sterkt at meldeplikten avgrenses til hogster over 10 dekar.

Endringer i landbruksveiforskriften

FL har ingen kommentarer til den foreslåtte endringen som innebærer at klagemyndigheten for landbruskvegforskriften overføres til Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Vennlig hilsen
Friluftsrådenes Landsforbund



Morten Dåsnes
Daglig leder

60 KJ /17

 NORSK FRILUFTSLIV	 Den Norske Turistforening	 Friluftsrådenes Landsforbund
Tlf 2331 0980, post@norskfriluftsliv.no Nedre Slottsgt 25, 0157 Oslo	Tlf 4000 1870, info@turistforeningen.no Youngstorget 1, 0181 Oslo	Tlf 67815180, post@friluftsrad.no Eyvind Lychesv 23B, 1338 Sandvika

Universitets- og høyskolerådet
postmottak@uhr.no

15. september 2017

HØRINGSUTTALELSE: NASJONALE RETNINGSLINJER FOR TREÅRIG FAGLÆRERUTDANNING I PRAKTISKE OG ESTETISKE FAG

Norsk Friluftsliv, Den Norske Turistforening (DNT) og Friluftsrådenes Landsforbund (FL) viser til at «Nasjonale retningslinjer for treårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag» er på høring, og vil gjerne gi følgende innspill. Vår uttalelse dreier seg om kap 10. «Kroppsøving og idrettsfag».

Friluftsliv har en unik plass i det norske samfunn og utgjør de desidert største folkeaktivitetene; gange, jogge/løpe, sykle, svømme og skigåing, (jf bl.a. Breivik og Rafoss, «Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet», 2017). Det er vårt klare inntrykk at friluftslivets dominerende plass i befolkningens aktivitetsmønster ikke gjenspeiles i kroppsøvingsfaget. Dette ble nylig bekrefta i en artikkel på forskning.no «Kroppsøving i morgendagens skole. Fornyelse eller utryddelse?» Der heter det: «Derimot mener elevene at de IKKE lærer dans, svømming og friluftsliv.»

Friluftsliv innebærer ferdsel og aktivitet i naturen. Det er viktig at slik bruk foregår bærekraftig slik at ikke naturen påføres varig skade og slitasje. Samtidig gir friluftsliv naturopplevelser som fremmer forståelse for naturens verdi. Bærekraft er et helt sentralt begrep i samfunnet og i norsk skole. Så vidt vi kan se er bærekraftsperspektivet fraværende i retningslinjene for kroppsøving og idrettsfag. Det mener vi må rettes opp.

Da Stortinget i fjor høst behandla Friluftsmeldinga (Meld St 18 (2015-2016) Friluftsliv. Naturen som kilde til helse og livskvalitet), ga det tilslutning til at det skal være et nasjonalt mål at: «Naturen skal i større grad brukes som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.» Kroppsøvingsfaget og kroppsøvingslærernes kompetanse er svært viktige for å realisere dette målet.

På denne bakgrunn mener vi det gjennom de «Nasjonale retningslinjene for treårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag» nå må legges opp til en styrking av friluftsliv og faglærernes kompetanse i å undervise i friluftsliv. Dette kan vi ikke se at har skjedd i tilstrekkelig grad i de foreslåtte retningslinjene, og vi ber om at det gjøres en gjennomgang med dette perspektiv for øye.

Vi har følgende konkrete forslag til styrkinger og presiseringer av friluftsliv, som vi ber om at blir vurdert i et slikt helhetlig perspektiv for å styrke friluftslivets plass i utdanning av kroppsøvingslærere:

- 10.1. Tilføyelse 1. avsnitt: Friluftsliv gir naturkontakt og styrker forståelsen av samspillet mellom natur og menneske.
- 10.1. Tilføyelse 2. avsnitt: ..., fremme respekt for naturen og forståelse for bærekraftig bruk.
- 10.1. 3. avsnitt. Det er mulig at friluftsliv er en del av «samfunnets bevegelseskulturer», men vi tror retningslinjene hadde blitt lettere å forstå ut over et smalt akademisk miljø om en konkretisere med å bruke bl.a. ordet friluftsliv.
- 10.3. Aktivitetslære. Det pekes her spesielt på at innen idrett inngår livberging med hjerte-lungeredning og grunnleggende svømmeopplæring. På tilsvarende måte bør grunnleggende opplæring i bruk av kart og kompass omtales for friluftsliv – det er like viktig for trygg aktivitet gjennom hele livet.
- 10.4. Læringsutbytte for aktivitetslære. Kunnskap. Her omtales det for idrett og dans at en skal ha kunnskap om et bredt utvalg av/ ulike former for, mens vi savner en tilsvarende formulering om kunnskap om et bredt spekter av friluftslivsaktiviteter.
- 10.4. Læringsutbytte for aktivitetslære. Ferdigheter. I omtalen av friluftsliv brukes ordet «enkelt», men det ikke er tilsvarende omtale av idrett og dans. Det kan oppfattes som en nedprioritering av friluftsliv – her trengs det bare noen enkle greier. Foreslår at ordet «enkelt» tas ut av kulepunkt 6. (Regner med at det menes et lite anleggs- og utstyrsnevende friluftsliv, og har mye sympati for det, men ser ikke hvorfor det i tilfelle skal framheves for friluftsliv men ikke for idrett.)
- 10.4. Læringsutbytte for aktivitetslære. Generell kompetanse. Vi ser at begrepet «kroppspøving og idrettsfag» også dekker friluftsliv. Det er imidlertid et klart hovedinntrykk hos oss at en av grunnene til at friluftsliv ikke får den plass det skal ha i kroppspøvings- og idrettsfag, skyldes at for mange lærere ikke har nødvendig kompetanse i å bruke naturen og utemiljø. Vi mener derfor at kompetanse i bruk av naturen og uteområder må nevnes eksplisitt.
- 10.5. Basisfag. Vi ber om at dere vurderer om bærekraftperspektivet bør tas med her. Vi mener også at folkehelseperspektivet burde vært poengtert tydeligere her.
- 10.6. Læringsutbytte for basisfag. Ferdigheter. Som en parallell til 3. kulepunkt foreslår vi:
- Kan mestre, undervise og veilede i planlegging og gjennomføring av ulike friluftslivsaktiviteter for elever med ulike forutsetninger.

Ta gjerne kontakt om dere har spørsmål eller ønsker utdyping:

DNT: Kristin Oftedal, rådgiver friluftsliv/fagsjef barnas turlag, tlf 482 21 339, kristin.oftedal@dnt.no

Norsk Friluftsliv: Siri Meland, fagsjef samfunnskontakt, tlf 952 40 336, siri.meland@norskfriluftsliv.no

FL: Morten Dåsnes, daglig leder, tlf 416 18 459, morten@friluftsrad.no

Vennlig hilsen

Norsk Friluftsliv

Den Norske Turistforening

Friluftsrådernes Landsforbund

Siri Meland

Kristin Oftedal

Morten Dåsnes

60 4/17

INVITASJON

Hold av
11. januar!

Friluftsliv
og barne-
fattigdom



Hvordan kan vi bidra til at alle barn og unge
får et tilbud om frilftsaktiviteter
uavhengig av økonomi?

Sted: Litteraturhuset i Oslo

Tid: Torsdag 11. januar kl. 09.00-15.00

Ordstyrer: Erling Dokk Holm

Oslofjordens Friluftsråd, Oslo og Omland
Friluftsråd og Friluftsrådernes Landsforbund
ønsker velkommen til heldagsseminar.

Seminaret er delt inn i tre deler:

I. Belyse og analysere – forskning på feltet

II. Eksemplifisere – muligheter og
suksesshistorier

III. Forandre og forbedre – veien videre

Program og påmelding: friluftsrad.no

Heldagsseminar for å
belyse problemet å finne
løsninger på deltagelse i
frilftsaktiviteter
for barn og unge i
lavinntektsfamilier



60 m/17

 Den Norske Turistforening 	 Friluftsrådenes Landsforbund
Tlf 4000 1870, info@turistforeningen.no Youngstorget 1, 0181 Oslo	Tlf 67815180, post@friluftsrad.no Eyvind Lychesv 23B, 1338 Sandvika

**REFERAT OPPSTARTSMØTE
STIKONFERANSEN 2019
MILJØDIREKTORATET 2.11.2017, 17.15-18.30**

Til stede: Terje Qvam, Miljødirektoratet
Lars Erik Mørk og Bjørn Egil Hansen, Gjensidigestiftelsen
Eirik Knive og Britt Karen Spjeld, Hordaland fylkeskommune
Anne-Mari Planke, Den Norske Turistforening
Morten Dåsnes, Friluftsrådenes Landsforbund

På bakgrunn av tidligere opplegg, erfaringer og forutsetning om at Stikonferansen 2019 markerer avslutning av Turskiltprosjektet, blei forslag til rammer og tidsplan for konferansen presentert. Rammer og tidsplan oppdatert etter innspill på møtet følger vedlagt.

Vi arbeider videre ut fra:

Programkomite

I tillegg til de som var til stede på møtet spørres Bergen kommune, Bergen og Hordaland Turlag og Bergen og Omland Friluftsråd. Første møte 8. mars 2018 og nytt møte tidlig høst 2018.

Hovedrammer

Tidspunkt foreslås til 12.-13. mars 2019 i Bergen.

Det planlegges for inntil 300 deltakere. Vi ønsker plass til utstillere i tilknytning til konferansesal. Hordaland fylkeskommune innhenter tilbud fra hotell.

Økonomi

Morten viste foreløpig regnskap fra konferansen 2017. Den gikk i balanse med deltakeravgift og tilskudd på kr 100.000 fra Miljødirektoratet.

Enighet om at vi legger oss på tilsvarende deltakeravgift. Miljødirektoratet er innforstått med at det kommer søknad om tilskudd og Gjensidigestiftelsen er innstilt på å dekke ekstra kostnader til markering av avslutning turskiltprosjektet.

Opplegg og innhold

Oppsett med forutsetningen om å markere avslutning Turskiltprosjektet og noen andre mulige tema bl.a. lansering av merkehandboka og veileder for planlegging av ferdselsårer, presentert.

Oppdatert med innspill følger vedlagt.

Forslag om å invitere Dronning Sonja.

Forslag om en sesjon med «walk and talk»

Gjensidigestiftelsen arbeider med opplegg for kåring av Norges fineste turrute.

Forslag om å presentere gode og varierte eksempler fra Turskiltprosjektet i utstillingsdelen.

Referent: Morten

13. november 2017

Innspill til Representantforslag om å innføre en ordning som sikrer elever på 1.-10. trinn minst én time fysisk aktivitet hver dag Dokument 8:8 S (2017-2018)

Friluftsrådenes Landsforbund og Den Norske Turistforening viser til at Helse- og omsorgskomiteen har til behandling et forslag om å innføre minst en time fysisk aktivitet hver dag for alle elever på 1.-10. trinn. Her er våre felles kommentarer til forslaget:

Våre organisasjoner har fremmet forslag om minst en time fysisk aktivitet i skolen tidligere, blant annet til partienes stortingsvalgprogrammer for perioden 2017-21. Vi er glade for at forslaget får stadig økende oppslutning. Barn og unges hverdag og skoledag er i dag alt for passiv, til tross for at vi vet at fysisk aktivitet er bra for både helse og læring. Vi vil likevel peke på noen poenger når det gjelder hvordan økt aktivitet i skolen bør innføres:

- Det er viktig at økt fysisk aktivitet ikke bare betyr mer tradisjonell kroppsøving innendørs. Selv om fysisk aktivitet i seg selv er et gode, er det et selvstendig poeng at elevene får mer tid *utendørs* og i naturlige omgivelser. Det gir mer avveksling og rekreasjon, og ny energi til å lære mer.
- Det er viktig at det legges vekt på et mangfold av aktivitetsformer. Ikke alle elever trives med konkurransepreget idrettsaktivitet. Skal man øke elevenes motivasjon for å være fysisk aktiv også på fritiden og resten av livet, er det viktig å velge lystbetonte aktiviteter der alle kan oppleve mestring. Friluftsliv byr på en rekke slike aktivitetsformer der alle kan delta og lykkes.
- Fysisk aktivitet kan integreres i de fleste fag, og vi har merket oss at forslagsstiller vektlegger dette. Vi støtter fullt opp om en slik modell for praktisk gjennomføring av 1 time fysisk aktivitet, og mener bruk av naturen som læringsarena har flere fordeler. Mange skoler har gode erfaringer med å ta i bruk naturen som klasserom, og undervise alle fag gjennom aktive læringsformer ute. Mange melder om at det gir mer variert og varig læring. *Den naturlige skolesekken* er eksempel på undervisningsopplegg der kunnskap om miljø og bærekraft formidles gjennom friluftsliv og undervisning ute i naturen. ASK-prosjektet ved Høgskolen på Vestlandet (Active Smarter Kids) har også dokumentert at de svakeste elevene lærer mer når undervisningen kombineres med fysisk aktivitet. Kombineres fysisk aktivitet med andre skolefag behøver heller ikke et vedtak om daglig fysisk aktivitet være så kostbart som å innføre en ekstra time daglig i skolen. Bruk av naturen som læringsarena er også positivt for det sosiale miljøet, og bidrar til økt forståelse for sammenhengen mellom menneske og naturen og betydningen av bærekraft.

Vi viser også til at Stortinget under behandlingen av stortingsmeldingen om friluftsliv i 2016 vedtok som et nasjonalt mål at: «Naturen skal i større grad brukes som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.»

På bakgrunn av dette ber vi Stortinget støtte opp om forslaget om en time fysisk aktivitet i skolen hver dag, med klare føringer for at det må være et mangfold av inkluderende og lystbetonte aktiviteter der friluftsliv har en betydelig plass, og at mesteparten ivaretas ved at naturen tas i bruk som læringsarena i alle fag.

Ta gjerne kontakt ved spørsmål eller ønske om utdypende kommentarer!

Kontaktpersoner:

Friluftsrådenes Landsforbund: Morten Dåsnes, daglig leder, på epost morten@friluftsrad.no eller mobil 41618459

Den Norske Turistforening: Katrine Gramnæs, fagsjef samfunnskontakt, på epost katrine.gramnes@dnt.no eller mobil 410 20 810.



STORTINGET

Representantforslag 8 S

(2017–2018)

fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Marit Arnstad, Åslaug Sem-Jacobsen og Marit Knutsdatter Strand

Dokument 8:8 S (2017–2018)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Marit Arnstad, Åslaug Sem-Jacobsen og Marit Knutsdatter Strand om å innføre en ordning som sikrer elever på 1.–10. trinn minst én time fysisk aktivitet hver dag

Til Stortinget

Bakgrunn

Sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse er godt dokumentert. Det fysiske aktivitetsnivået i Norge er som i andre vestlige land for lavt. Mangel på fysisk aktivitet er en stor risikofaktor for dødelighet og tidlig død (Folkehelseinstituttet (FHI) 2017). Fysisk inaktivitet blir omtalt som en global pandemi, og internasjonalt er det en økt bevissthet rundt overvåkning av fysisk aktivitet (FHI 2017).

Fysisk aktivitet har positiv helseeffekt både når det gjelder de ikke-smittsomme sykdommene som hjerte- og karsykdommer, diabetes, kols og kreft, og når det gjelder psykisk helse. Økt fysisk aktivitet i befolkningen er nødvendig for å bedre folkehelsen i Norge. Ved siden av riktiger kosthold, reduksjon i skadelig bruk av tobakk og rusmidler og reduksjon i luft- og støyforurensning, er økt fysisk aktivitet av de viktigste forebyggende tiltakene mot sykdom og for god helse i befolkningen.

Forslagsstillerne mener at skolen er den viktigste fellesarenaen der barn og unge møtes på tvers av bakgrunn. Forslagsstillerne mener forebyggende folkehelsearbeid må bli en større del av skolehverdagen enn det er i dag. Inaktivitet i den voksne befolkningen er større enn i den yngre, men også i den yngre befolkningen

oppfyller for få Helsedirektoratets anbefalinger til minimumsaktivitet (Helsedirektoratet 17. juni 2016).

For barn og unge er anbefalingen at de bør utøve minimum 60 minutter fysisk aktivitet hver dag. Forslagsstillerne viser til at økt fysisk aktivitet i skolen med innføring av minst én times fysisk aktivitet hver dag fra 1.–10. trinn, vil gi barn og unge helsegevinst her og nå, og bidra til å etablere gode vaner de kan ta med seg inn i voksenlivet. Objektivt registrert fysisk aktivitet viser samlet sett at én av tre (32 prosent) voksne oppfyller Helsedirektoratets minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet om minst 150 minutter moderat fysisk aktivitet per uke eller 75 minutter med høy intensitet (Helsedirektoratet 17. juni 2016).

Aktivitet blant barn og unge

I Folkehelse rapporten (FHI 2014:4) oppgir Folkehelseinstituttet om fysisk aktivitet og barn at:

«Barn i alle aldre bruker en stor del av dagen til stillesitting. Barn har et unikt aktivitetsmønster som skiller seg fra voksnes aktivitetsmønster ved at det ofte inneholder periodiske og spontane aktiviteter.

Tall fra kartleggingen av barn og unges fysiske aktivitet i 2011 inkluderte målinger fra 6-, 9- og 15-åringer. Dette var første gang 6-åringene ble inkludert. Fysisk aktivitet i denne studien ble registrert med aktivitetsmålere (Kolle, 2012).

- Barn: i gjennomsnitt bruker 6-årige jenter og gutter henholdsvis 73 og 91 minutter på moderat fysisk aktivitet daglig, mens 9-årige jenter og gutter i gjennomsnitt bruker 64 og 82 minutter.
- Unge: 15-årige jenter og gutter er i gjennomsnitt moderat aktive i henholdsvis 52 og 60 minutter daglig.

I alle aldersgruppene bruker gutter mer tid på fysisk

aktivitet totalt sett (lett, moderat og hard sammenlagt) enn jenter. Innad i de ulike aldersgruppene er det ellers stor variasjon i gjennomsnittlig antall minutter brukt på inaktivitet og fysisk aktivitet. Blant 6-åringene bruker jenter og gutter like mange minutter på hard fysisk aktivitet. I gjennomsnitt er 15-åringene mest inaktive målt i antall minutter per dag. (...)

- Norske 9-åringer er noe mer fysisk aktive enn barn på samme alder i Europa og USA.
- Norske 15-åringer har et aktivitetsnivå tilsvarende det en ser hos jevnaldrende europeere og noe høyere enn hos 12-19-åringer i USA (Kolle, 2012).»

I mars 2017 foreslo en arbeidsgruppe fra Helsedirektoratet og FHI at landsrepresentativ kartlegging av fysisk aktivitet blant 6-, 9- og 15-åringer og fysisk form blant 9- og 15-åringer, gjentas i 2017/2018 som planlagt og med samme metoder som ved forrige undersøkelse.

Forslagsstillerne merker seg at FHI oppgir at variasjonen innad i aldersgruppene er stor, og mener skolen er den beste arenaen hvor fellesskapet kan bidra til å utjevne forskjeller mellom barn og unge. Forslagsstillerne mener at skolens samfunnsoppdrag må innebære at den bidrar til å utjevne sosiale og kulturelle forskjeller, også når det gjelder barn og unges helse. Folkehelseinstituttet oppgir at de fleste seksåringene oppfyller anbefalingene for moderat og intensiv fysisk aktivitet daglig og ukentlig, men kun 50 prosent av 15-åringene gjør det samme. Situasjonen for barn og unge i Norge er god sett med et internasjonalt blikk, men det er likevel utfordringer på flere områder. Spesielt ser man at mange forhold varierer med foreldres inntekt og utdanning, slik som overvekt, fysisk aktivitet, kosthold, bruk av tobakk og rusmidler (FHI 2016).

Fysisk aktivitet som del av skolehverdagen

Forslagsstillerne viser til at fysisk aktivitet har en dokumenterbar gunstig effekt på psykisk helse og kognitive funksjoner (feks. Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 50, nummer 9, 2013). En dansk studie viser at barn husker mer av det de har lært, hvis de får opp pulsen etterpå. Årsaken er at kognisjon og motorikk bruker de samme områdene i hjernen. Det vil si at hvis fysisk aktivitet har en effekt på den motoriske hukommelsen, vil det antagelig også ha en effekt på den kognitive hukommelsen. Forskerne har sett en veldokumentert sammenheng mellom motorisk kunnskap og det kognitive, for eksempel språk, og mener også at det er ubestridelige positive effekter på hukommelsen av trening. (Forskning.no 14.06.17, Acute Exercise Improves Motor Memory Consolidation in Preadolescent Children-Hum. Neurosci., 20. april 2017). Norges Idrettshøyskole har utarbeidet en samlet kunnskapsoversikt om fysisk aktivitet på ungdomstrinnet og oppgir at det ikke er tilstrekkelig forskning på dette i Norge. De oppsummerer funnene sine slik:

«Psykisk helse: Flere studier har undersøkt sam-

menhenger mellom fysisk aktivitet og psykisk helse. Enkelte studier finner klare sammenhenger mellom fysisk aktivitet og psykisk helse, mens andre finner svake og manglende sammenhenger. Videre tyder resultatene på at fysisk aktivitet av moderat til høy intensitet kan virke forebyggende på psykiske helseproblemer, og at sosiale kvaliteter ved lagidrett på skolen ser ut til å påvirke elevenes psykiske helse positivt. Måten studiene er bygd opp på gjør det imidlertid ikke mulig å trekke slutninger om effekt eller årsak-virkningsforhold mellom fysisk aktivitet og psykisk helse.

Fysisk helse: Fem studier har undersøkt effekten av fysisk aktivitet på fysisk helse. Der har forskerne undersøkt blant annet vekt, blodtrykk og utholdenhet. Studiene rapporterer gjennomgående positivt resultat, men de finner også manglende effekt av noen former for fysisk aktivitet, og generelt svakere effekter for eldre barn og for gutter. Studiene viser store variasjoner i effekt også mellom kjønn og alderstrinn. Yngre barn får større helsemessige gevinster av fysisk aktivitet, enn det ungdom får.

Læringsutbytte: Kunnskapsoversikten viser ni studier som har undersøkt forholdet mellom fysisk aktivitet og læringsutbytte hos barn og unge. Oversikten viser at få resultater er entydige. Resultatene varierer dels i grad av effekt og mellom grupper av elever (kjønn, alder o.l.) og bør tolkes med forsiktighet.

Læringsmiljø: Studier viser blant annet at aktivitetspauser i klasserommet kan virke inn på elevatferd og elevresultater. Aktiviteter i friminuttene styrker de sosiale relasjonene mellom elevene. Det ser ut til at det er positiv sammenheng mellom aktivitet i friminuttene og sosiale relasjoner mellom elevene i ungdomsgruppen.» (Norges Idrettshøyskole, Utprøving og evaluering av modeller for fysisk aktivitet for elever i ungdomsskolen, 2016)

Forskerne oppgir også at studiene viser at hvordan den fysiske aktiviteten foregår, er avgjørende for utbytte. Forslagsstillerne mener dette er selvsagt og at videre forskning med sannsynlighet vil vise at det finnes gode og mindre gode måter å organisere elevenes fysiske aktivitet på. Forslagsstillerne viser til at det i dag er allmenn oppslutning om at sosiale relasjoner og læringsmiljø er avgjørende for læring og utbytte elevene har av skolegangen. Aktivitet sammen styrker de sosiale relasjonene mellom barn og unge.

Politiske målsettinger

Stortinget behandlet 19. juni 2017 forslag fra representanter fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne om daglig fysisk aktivitet i skolen og en handlingsplan for fysisk aktivitet, jf. Dokument 8:113 S (2016–2017) og Innst. 461 S (2016–2017). Et samstemt storting støttet forslaget om en handlingsplan for fysisk aktivitet. I forslaget, som ble enstemmig vedtatt, heter det:

«Stortinget ber regjeringen fremme en ny handlingsplan for fysisk aktivitet med konkrete tiltak på flere samfunnsområder og arenaer, som barnehage, skole, arbeidsplass, eldreomsorg, transport, nærmiljø og fritid. Partene i arbeidslivet må trekkes aktivt med i arbeidet.

Det samme må Norges idrettsforbund og friluftslivets organisasjoner. Stortinget må på egnet måte holdes orientert om arbeidet.»

Forslaget om å be regjeringen fremme sak for Stortinget om hvordan skoledagen kan organiseres for å oppnå minst én times fysisk aktivitet for alle elever hver dag, gjennom en gradvis innføring, finansiert som et folkehelseiltak, ble stemt ned av partiene Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Representantforslaget behandlet av Stortinget 19. juni 2017 bygget på målsettinger Stortinget har nedfelt og tilsluttet seg. Ved behandlingen av Meld. St. 19 (2014–2015), Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter, jf. Innst. 380 S (2014–2015), var det bred enighet om de nasjonale målene for folkehelsearbeidet:

- Norge skal være blant de tre landene i verden som har høyest levealder.
- Befolkningen skal oppleve flere leveår med god helse og trivsel og reduserte sosiale helseforskjeller.
- Det skal skapes et samfunn som fremmer helse i hele befolkningen.

Målet om å øke forventet levealder skal først og fremst nås ved å redusere tidlig død og ved å utjevne sosiale forskjeller i helse og levealder. I Dokument 8:113 S (2016–2017) viste forslagsstillerne til at Norge har sluttet seg til Verdens helseorganisasjons mål om å redusere for tidlig død av ikke-smittsomme sykdommer (NCD) som hjerte- og karsykdommer, diabetes, kols og kreft med 25 prosent innen 2025. Den nasjonale NCD-strategien ble fremmet 6. september 2013 og omhandler forebygging, diagnostisering, behandling og rehabilitering av nettopp disse fire ikke-smittsomme folkesykdommene. Forslagsstillerne viste videre til at de globale målene for å redusere risikofaktorer for de fire folkesykdommene, er følgende:

- Stoppe økningen i diabetes og overvekt
- Minst 10 prosent reduksjon av skadelig bruk av alkohol
- 10 prosent reduksjon i forekomst av utilstrekkelig fysisk aktivitet
- 30 prosent reduksjon i forekomst av tobakksforbruk
- 25 prosent reduksjon i forekomst av forhøyet blodtrykk
- 30 prosent reduksjon i gjennomsnittlig inntak i salt eller natrium

Forslagsstillerne viste til at Stortinget ved behandlingen av Folkehelsemeldingen la disse målene til grunn for utviklingen av en nasjonal folkehelsepolitikk. Forslagsstillerne oppga at en økning i fysisk aktivitet i befolkningen er viktig for å oppnå dette. Målsettingen om 10 prosent reduksjon i forekomst av utilstrekkelig fysisk aktivitet innen 2025 må tas på alvor. Det krever nye forsterkede virkemidler og befolkningsrettede tiltak på flere samfunnsområder.

Som bakgrunn for forslaget om en ny handlingsplan for fysisk aktivitet (forrige handlingsplan ble avsluttet i 2009), oppga helse- og omsorgskomiteen i merknad i Innst. 461 S (2016–2017):

«Komiteen mener at innsatsen for økt fysisk aktivitet i befolkning og skolen må styrkes. Komiteen mener målsettingene har vært uttalt over så lang tid og at kunnskapen om at dette er effektive tiltak som vil fremme sunn folkehelse, er så god at det ikke er noen grunn til å vente.»

Om å innføre minst én times fysisk aktivitet hver dag i 1. – 10. trinn

Forslag om å innføre én times fysisk aktivitet hver dag i skolen har vært fremmet i Stortinget, med litt ulik innretning og av ulike partier, minst fem ganger siden 2012. Flere av forslagene er avvist med knapt flertall, mens det i merknadsform er gitt tilslutning fra samtlige partier om betydning av fysisk aktivitet for folkehelse, trivsel og læring. Likevel har det kun vært politisk flertall på nasjonalt nivå for en forsøksordning ved utvalgte ungdomsskoler.

Forslagsstillerne mener tiden er overmoden for å sikre alle elever fra 1.–10. trinn minst én time fysisk aktivitet hver dag. Forslagsstillerne mener dette kan innføres med rom for lokale tilpassinger og uten vesentlige endringer i timetallet. Det er mulig å ta noen minutter fra andre fag og å gjøre fysisk aktivitet til arbeidsmåte i andre fag på timeplanen. Ved behov kan en mindre utviding av skoledagen gjennomføres, jamfør forsøk og erfaringer blant annet i Sogndal og Drammen. Forslagsstillerne mener at fysisk aktivitet må være planlagt, tilrettelagt eller ledet av lærere med kompetanse.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen innføre en ordning som sikrer elever på 1. – 10. trinn minst én time fysisk aktivitet hver dag innenfor dagens timetall, og at det finansieres som et folkehelseiltak.

10. oktober 2017

Kjersti Toppe

Marit Arnstad

Åslaug Sem-Jacobsen

Marit Knutsdatter Strand

EVNER IKKE Å STYRKE FRILUFTSLIV

Stortinget har bedt regjeringa legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samla friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Likevel fremmer regjeringa et forslag til budsjett for 2018 uten økte midler til friluftsliv. Det samme gjorde den for ett år siden. Den gang økte Stortinget bevilgningene til friluftslivsformål med 20 millioner, etablerte ordningen med Nasjonale turiststier og styrka arbeidet mot marin forsøpling. FL setter sin lit til at Stortinget igjen tar grep og sørger for oppfølging av vedtaket om styrking av friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet.

Argumenter i kø for satsing på friluftsliv

Folkehelseutfordringene aleine tilsier helt andre dimensjoner over offentlig satsing på friluftsliv. Livsstilssjukdommer som skyldes stillesitting og manglende fysisk aktivitet, koster samfunnet milliarder og reduserer livskvaliteten for den enkelte. Friluftsliv med gåing, jogging, sykling, svømming og skigåing utgjør de store folkeaktivitetene, og folk ønsker å gå mer tur i nærmiljøet når de skal være mer aktive. Stadig flere forskningsrapporter viser også sammenhenger mellom natur, naturopplevelse og psykisk helse. Helhetlig folkehelseinnsats med friluftsliv som basis, slik vi tolker at Stortinget har bedt om, mangler fra både Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Lasse Heimdal, generalsekretær i Norsk Friluftsliv, sier i en

pressemelding at den manglende friluftslivssatsinga bør provosere Stortinget.

Naturbasert reiseliv er vekstnæring med milliardomsetning. «Natur utgjør en vesentlig del av det norske reiselivsproduktet», fastslår regjeringa i Næringsdepartementets budsjett. Friluftslivets stier, turruter er infrastrukturen. FL støtter grepet med å etablere Nasjonale turiststier for utvalgte turmål, men det trengs mer enn 10 millioner for å handtere turiststrømmene til disse på en bærekraftig måte.

Friluftsliv er også en viktig del av vår kulturarv, er god integreringsarena, betyr mye for folks identitet og bolyst, for miljøforståelse og for barn og unges oppvekstmiljø.

Hovedtrekk i friluftslivsbudsjettet

Det er to viktige tilskuddsposter til friluftslivsformål på statsbudsjettet. Budsjettmidlene til sikring, dvs kjøp og varige bruksavtaler, foreslås med samme kronebeløp som i 2017; 32,460 mill kr. Nærfriluftsområder, områder som kan brukes av mange, landfaste områder i strandsona og lett tilgjengelige områder langs vassdrag skal prioriteres. Kommunenes verdikartlegging av friluftsområder og fylkesvise seminar om sikringsarbeidet, tilsier at søknadsmengden vil øke. Friluftsliv i et folkehelseperspektiv fordrer økt sikring av turvegtraseer og nærfriluftsområder. FL vil prioritere økte midler til sikring av områder.

Den andre budsjettposten rommer tilskudd til friluftslivsformål, og med unntak av flytting av 2 millioner til beredskapstiltak på Nasjonale turiststier, foreslås den også med samme kronebeløp som i fjor; 179,821 mill kr. Budsjettposten til aktivitetstiltak videreføres med 52,5 mill og den særskilte posten til friluftslivsaktivitet for mennesker med innvandrerbakgrunn med 10 mill. Videre foreslås det 44 mill til tiltak (dvs tilrettelegging) i statlig sikra friluftsområder, 29 mill til skjærgårdstjeneste, 33 mill i driftsstøtte til friluftslivsorganisasjoner, 6 mill til kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder og 5 mill til flere mindre tiltak. Alt på samme nivå som i 2017. FL vil argumentere for økning på flere av underpostene.

Friluftsliv-Info gis ut av Friluftsrådenes Landsforbund (FL), med daglig leder, Morten Dåsnes, som ansvarlig. Friluftsliv-Info kommer ut uregelmessig og inneholder stoff om friluftslivsforvaltning og -politikk.

Friluftsrådenes Landsforbund, FL

**Eyvind Lyches vei 23 B, 1338 SANDVIKA, tlf 6781 5180,
nettside; /www.friluftsrad.no, E-post: post@friluftsrad.no**

Naturen som læringsarena – nasjonalt mål uten innhold?

Stortinget vedtok ved behandling av Friluftsmeldinga at ett av to nasjonale mål skal være at «Naturen skal i større grad tas i bruk som aktivitetsområde og læringsarena for barn og unge». Vi finner ikke hvordan målet om læringsarena er fulgt opp i Kunnskapsdepartementets budsjett. Riktignok bevilger Klima- og miljødepartementet 1 mill til et nytt prosjekt i Norsk Friluftsliv med mål om å fremme friluftsliv i skolen. Prosjektet skal også

omfatte drift og videreutvikling av «Forum for friluftsliv i skulen» i samarbeid med Miljødirektoratet, friluftslivsorganisasjonene og friluftsrådene. Men samtidig kutter Klima- og miljødepartementet 1 mill i tilskudd til Den naturlige skolesekken, og vi klarer ikke å finne hvor mye Kunnskapsdepartementet skal bruke verken til Den naturlige skolesekken eller andre tiltak for å legge til rette for bruk av naturen som læringsarena.

Savner samla gåstrategi

DNT og FL har satt stien på dagsorden som det viktigste aktivitetsanlegget. Turskiltprosjektet viste bokstavelig talt vei, og Kulturdepartementet følger opp med spillemidler til skilting og merking, Kartverket med database for stier og turruter og Miljødirektoratet med veileder for

planlegging av ferdselsårer og midler til Nasjonale turiststier. Samferdselsdepartementet har sin gåstrategi. Likevel ser det ut til at midlene til gang- og sykkelveier reduseres og vi savner et felles grep for å fremme gange og sykling både som transport og friluftslivsaktivitet.

Kampen mot marin forurensning styrkes

2017 var året da en død hval med plastposer i magen fikk oss til å forstå at marin forurensning er en av de største miljøutfordringene. Det har ført til en unik mobilisering for søppelrydding langs kysten. Regjeringa følger opp med flere viktige tiltak som vrakpantordning for båter og bistandsprogram med 150 mill til den globale kampen mot marin forurensning. Her hjemme er det i år 35 mill til å støtte ryddetiltak, mens det i 2018 foreslås 20 mill til engangsprosjekt og at 15

mill settes av til en tilsagnsfullmakt til mer langvarige prosjekt. Vi støtter at det jobbes mer langsiktig, men tilsagnsfullmakten burde vel kommet som et tillegg til at en opprettholdt midlene til årlige tiltak. Viktige steg for langsiktig innsats er også styrking av driftsstøtten til Hold Norge rent med 1 mill, og at en har 5 mill til å utvide Skjærgårdstjenesten nordover fra Hordaland og vil vurdere å utvide oppgavene til å omfatte bl.a. fjerning av marin forurensning.

Tar vi godt nok vare på naturen?

Friluftslivet er avhengig av attraktive naturområder og allemannsretten. Vi konstaterer at regjeringa vil videreføre arbeidet med å informere om allemannsretten, men ikke gir noen signaler om støtte til grunnlovsfesting. Så er det grunnleggende spørsmål – som vi bare skal stille, men ikke besvare – tar vi godt nok vare på

naturen? Styreleder i DNT, Berit Kjell, sier «Vi må ta vare på naturen vår, hvis også fremtidige generasjoner skal få muligheter til å drive friluftsliv». Og DNT uttrykker en bekymring vi deler, over at statsbudsjettet innebærer kutt i tilskudd til bl.a. skogvern, trua arter, naturtyper og vassdragsforvaltning.

Seks gladsaker i budsjettet for friluftsliv

I organisasjonene er vi eksperter på negativ vinkling, klaging og misnøye. I et forsøk på å rette opp litt avslutter FL derfor med positiv vinkling på seks gladsaker fra budsjettet:

1. Det er ingen vesentlige kutt i noen sentrale budsjettposter for friluftslivsarbeidet.
2. Driftsstøtten til interkommunale friluftsråd økes med 0,8 mill i takt med etableringen av nye friluftsråd og i samsvar med regjeringas ønske om at flest mulig kommuner deltar i interkommunale friluftsråd.
3. Regjeringa vil utvide skjærgårdstjenesten nordover fra Hordaland, og vurdere å utvide oppgavene til også å gjelde oppsyn og fjerning av marin forurensning.

4. Regjeringa gir støtte til et nytt prosjekt i regi av Norsk Friluftsliv for å fremme naturen som læringsarena.
5. Nasjonale turiststier etableres som en fast ordning, budsjettet økes og det legges opp til en autorisasjonsordning.
6. Kampen mot marin forurensning styrkes med bl.a. økt internasjonal innsats, oppbygging av varige ordninger og styrking av driftsstøtten til Hold Norge rent med 1 mill

Medlemmer i FL:

Oslo og Omland Friluftsråd, Valdres Friluftsråd, Grenland Friluftsråd, Friluftsrådet Sør, Midt-Agder Friluftsråd, Friluftsrådet for Lindesnesregionen, Lister Friluftsråd, Dalane Friluftsråd, Jæren Friluftsråd, Ryfylke Friluftsråd, Friluftsrådet Vest, Bergen og Omland Friluftsråd, Fjordkysten Friluftsråd, Sunnmøre Friluftsråd, Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal, Trondheimsregionens Friluftsråd, Trollfjell Friluftsråd, Helgeland Friluftsråd, Polarsirkelen Friluftsråd, Salten Friluftsråd, Lofoten Friluftsråd, Vesterålen Friluftsråd, Midtre Hålogaland Friluftsråd, Midt-Troms Friluftsråd, Ishavskysten Friluftsråd, Nord-Troms Friluftsråd, Finnmark Friluftsråd

Fra: Morten Dåsnes

Sendt: fredag 1. desember 2017 kl. 07:54

Til: Ingvil Grytli (ingvil.grytli@molde.kommune.no); Kolbjørn Pedersen; Maria Monasdatter Almlil (malmlil@online.no); Ravlum, Bernt; 'Steinar Saghaug'; tabakk@online.no; Tormod Steen (tormod.steen@gmail.com); Bergen og Omland Friluftsråd (firmapost@bof.no); Dalane Friluftsråd (post@friluftsråd-dalane.no); Finnmark Friluftsråd (post@perletur.no); Bjarte Engevik; Friluftsrådet for Lindesnesregionen (post@iflir.no); Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal (post@stikkut.no); Friluftsrådet Sør (geir@friluft-sor.no); Friluftsrådet Vest (post@frivest.no); Grenland Friluftsråd; Kristian Helgesen; Ishavskysten Friluftsråd; Jæren Friluftsråd (post@jarenfri.no); Lister Friluftsråd; Lofoten Friluftsråd; Midt-Troms Friluftsråd (mtf@bardu.kommune.no); Midt-Agder Friluftsråd (post@midt-agderfriluft.no); Midtre Hålogland Friluftsråd; Nord-Troms Friluftsråd (post@utinord.no); Oslo og Omland Friluftsråd; Polarsirkelen Friluftsråd (Knut.Berntsen@friluftsrådet.no); Ryfylke Friluftsråd (firmapost@ryfri.no); Salten Friluftsråd (friluftsrådet@salten.no); Sunnmøre Friluftsråd; Trollfjell Friluftsråd (magne.ekker@trollfjellfriluftsråd.no); Trondheimsregionens Friluftsråd (friluftsrådet.postmottak@trondheim.kommune.no); Valdres Friluftsråd; Vesterålen Friluftsråd (friluftsråd@vestreg.no)

Kopi: oslofj@online.no; 'Terje Qvam'; Elisabeth Sæthre (elisabeth.sathre@miljodir.no); Lise-Berith Lian; Katrine Gramnæs; Asgeir Knudsen; Marianne Sanderud; Tina Bringslimark

Emne: Ny skolehverdag

Denne avsenderen bestod ikke svindelkontrollene våre og er kanskje ikke den vedkomende gir seg ut for å være. Lær om [forfalsking](#)

Hei

Det er en gledens dag for vårt arbeid med Læring i friluft – for økt bruk av naturen som læringsarena – for fysisk aktivitet, naturforståelse, sosialt miljø og læring i skolen. En gledens dag for alle barn!

I går kveld vedtok flertallet i Helse- og omsorgskomiteen (A, SV, Sp og KrF) (jf

<https://stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2017-2018/inns-201718-051s/#m1>) :

Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om en ordning som sikrer elever på 1.–10. trinn minst én time fysisk aktivitet hver dag innenfor dagens timetall.

I komiteens merknader heter det bl.a.:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at Friluftsrådernes Landsforbund og Den Norske Turistforening i felles innspill til komiteen understreker at det er viktig at økt fysisk aktivitet i skolen ikke bør forstås som kun mer tradisjonell kroppssøving innendørs. Flertallet er enig i at selv om fysisk aktivitet i seg selv er et gode, er det et selvstendig poeng at elevene får mer tid utendørs og i naturlige omgivelser. Det gir mer avveksling og rekreasjon, og ny energi til å lære mer. Flertallet vil understreke at et vedtak om én time fysisk aktivitet hver dag ikke innebærer en ekstra kroppssøvingstime om dagen.

Flertallet vil videre peke på innspill om at det bør legges vekt på et mangfold av aktivitetsformer. Ikke alle elever trives med konkurransepreget idrettsaktivitet. Skal man øke elevenes motivasjon for å være fysisk aktiv også på fritiden og resten av livet, er det viktig å velge lystbetonte aktiviteter der alle kan oppleve mestring. Friluftsliv byr på en rekke slike aktivitetsformer der alle kan delta og lykkes. Flertallet mener dette er svært gode og viktige råd å ta med i det videre arbeidet. Mer fysisk aktivitet bør innføres i skolen gjennom et mangfold av inkluderende og lystbetonte aktiviteter der friluftsliv har en betydelig plass.

Flertallet vil understreke forslagsstillernes vektlegging av fysisk aktivitet integrert i andre fag og bruk av naturen som læringsarena. Det er positivt at fysisk aktivitet kombineres med andre skolefag, det kan gi annerledes og bedre læring for mange elever. Flertallet vil peke på at bruk av naturen som læringsarena også kan være positivt for det sosiale miljøet, og bidra til økt forståelse for sammenhengen mellom menneske og naturen og betydningen av bærekraft. Flertallet vil vise til at mange skoler har gode erfaringer med å ta i bruk naturen som klasserom, og undervise alle fag gjennom aktive læringsformer ute.»

Det er fantastisk å se at Stortinget bruker så stor del av vår argumentasjon for hvorfor og hvordan fysisk aktivitet kan integreres i skolehverdagen.

Mange friluftsråd har også engasjert seg med innspill til sine partipolitiske og geografiske kontakter. Alle KrF-representanter har fått henvendelse fra friluftsråd i sitt hjemfylke. Dette viser kraften vi kan ha når vi har et bredt samarbeid og får til samspill mellom friluftsrådene og FL. Takk til alle som bidro!

Vi har hatt et kjempesamarbeid med DNT i denne saken. Det skal vi bygge videre på i det arbeidet som nå kommer med å innføre en time fysisk aktivitet på en god måte.

Seinere i dag lanserer vi det nye undervisningsopplegget vårt om «Høsting» - utarbeida i samarbeid med Polarsirkelen Friluftsråd og Salten Friluftsråd med Inger Monsen og Kristine Monsen som forfattere. I løpet av våren vil vi ha på plass revidert opplegg for «Læring i friluft» og digital plattform for «Stedsbasert læring». Fantastisk god timing – (om enn tilfeldig).

Det viktige er at vi vil ha gode hjelpemidler når skolene skal ta fatt på arbeidet med realisering av en time fysisk aktivitet. Det vil sikkert gå noe tid (kanskje skolestart høsten 2019???) før kravet formelt innføres, men mange kommuner og skoler vil være framoverlent og starte innføring før det. Friluftsrådene kan være pådrivere for det. Vi kan vise i praksis og med nye hjelpemidler hvordan vi kan sikre bedre læring, bedre sosialt miljø og bedre naturforståelse når en time fysisk aktivitet innføres.

Ta dette med i planene for 2018 – rust dere for at medlemskommunene i enda større grad vil etterspørre hjelp til «Læring i friluft»!

Morten



www.friluftsrad.no

morten@friluftsrad.no,

tlf 67815180 / 41618459



Friluftsrådenes Landsforbund

Eivind Lychesvei 23 B, 1338 SANDVIKA

<http://www.friluftsrad.no>

Tlf 6781 5180, Faks 6780 4792, E-post post@friluftsrad.no

Bankkonto 7874 05 76495, Organisasjonsnr 971 262 826

Til: Medlemsfriluftsråd

Styret

Kopi: Varamedlemmer til styret

Valgkomiteen

Deres ref:

Vår ref: 012.27

Dato: 21. november 17

INNKALLING TIL ÅRSMØTE

I samsvar med vedtektene (§ 4) for Friluftsrådenes Landsforbund innkalles det med dette til
Årsmøte

Torsdag 14. juni 2018, kl 16.00 - ca 19.00 i Alta

Finnmark Friluftsråd er vertskap for årsmøtet. I tilknytning til årsmøtet arrangeres det åpen
Friluftslivskonferanse med oppstart onsdag 13. juni kl 15.00 og avslutning fredag 15. juni kl
13.00.

Vi kommer tilbake til nærmere informasjon om både årsmøtet og friluftslivskonferansen

For
Friluftsrådenes Landsforbund

Steinar Saghaug
Steinar Saghaug
Styreleder

Morten Dåsnes
Morten Dåsnes
Daglig leder

Ledersamling 2018

Morten Dåsnes <morten@friluftsråd.no>

fr 24.11.2017 08:54

Til: Bergen og Omland Friluftsråd (firmapost@bof.no) <firmapost@bof.no>; Dalane Friluftsråd (post@friluftsråd-dalane.no) <post@friluftsråd-dalane.no>; Finnmark Friluftsråd (post@perletur.no) <post@perletur.no>; Bjarte Engevik <bjarte@friluftsråd.no>; Friluftsrådet for Lindesnesregionen (post@iflir.no) <post@iflir.no>; Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal (post@stikkut.no) <post@stikkut.no>; Friluftsrådet Sør (geir@friluft-sor.no) <geir@friluft-sor.no>; Friluftsrådet Vest (post@frivest.no) <post@frivest.no>; Grenland Friluftsråd <grenland@friluftsråd.no>; Kristian Helgesen <Kristian.Helgesen@vefsn.kommune.no>; Ishavskysten Friluftsråd <post@ishavskysten.no>; Jæren Friluftsråd (post@jarenfri.no) <post@jarenfri.no>; Lister Friluftsråd <listet@friluftsråd.no>; Lofoten Friluftsråd (post@lofotenfriluft.no) <post@lofotenfriluft.no>; Midt-Troms Friluftsråd (mtf@bardu.kommune.no) <mtf@bardu.kommune.no>; Midt-Agder Friluftsråd (post@midt-agderfriluft.no) <post@midt-agderfriluft.no>; Midtre Hålogland Friluftsråd <Anne-Margrethe.Roll@Narvik.kommune.no>; Nord-Troms Friluftsråd (post@utinord.no) <post@utinord.no>; Oslo og Omland Friluftsråd <oof@friluftsråd.no>; Polarsirkelen Friluftsråd (Knut.Berntsen@friluftsradet.no) <Knut.Berntsen@friluftsradet.no>; Ryfylke Friluftsråd (firmapost@ryfri.no) <firmapost@ryfri.no>; Salten Friluftsråd (friluftsradet@salten.no) <friluftsradet@salten.no>; Sunnmøre Friluftsråd <may@friluftsradet.no>; Trollfjell Friluftsråd (magne.ekker@trollfjellfriluftsråd.no) <magne.ekker@trollfjellfriluftsråd.no>; Trondheimsregionens Friluftsråd (friluftsradet.postmottak@trondheim.kommune.no) <friluftsradet.postmottak@trondheim.kommune.no>; Valdres Friluftsråd <Ina.Syversen@valdres.no>; Vesterålen Friluftsråd (friluftsråd@vestreg.no) <friluftsråd@vestreg.no>;

Kopi: Ingvil Grytli (ingvil.grytli@molde.kommune.no) <ingvil.grytli@molde.kommune.no>; Kolbjørn Pedersen <kp@altmuligservice.no>; Maria Monasdatter Almli (malmli@online.no) <malmli@online.no>; Ravlum, Bernt <beravlum@online.no>; 'Steinar Saghaug' <steinar@saghaug.no>; tabakk@online.no <tabakk@online.no>; Tormod Steen (tormod.steen@gmail.com) <tormod.steen@gmail.com>; Asgeir Knudsen <asgeir@friluftsråd.no>; Marianne Sanderud <marianne@friluftsråd.no>; Tina Bringslimark <tina@friluftsråd.no>;

Hei

FL inviterer til ledersamling for styreledere og daglig ledere (eller stedfortredere for disse) på Gardermoen torsdag 15. og fredag 16. februar. Oppstart torsdag kl 15.00 og avslutning fredag kl 14.00. Det blir program for både daglig ledere og styreledere begge dager, men deler av samlinga vil være delt i to grupper. Programmet er i hovedsak klart, men vi tar imot innspill innen 8. desember. Program og endelig sted på Gardermoen kommer seinere, men tidspunktene vil stå fast så dere kan bruke det som utgangspunkt for bestilling av billetter.

Vennlig hilsen
Morten Dåsnes



www.friluftsråd.no
morten@friluftsråd.no,
tlf 67815180 / 41618459